

Republika Hrvatska
Pravobranitelj za djecu

Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu 2015.

Zagreb, ožujak 2016.

SAŽETAK

Sadržaj

(2)	1 UVOD	3
	2 PRAĆENJE POJEDINAČNIH POVREDA PRAVA DJECE	6
	2.1 OSOBNA PRAVA	7
	2.1.1 STATUSNA PRAVA	7
	2.1.2 PRAVO NA OČUVANJE OSOBNOSTI	8
	2.1.3 PRAVO NA PRIVATNOST	8
	2.1.4 PRAVO NA ŽIVOT UZ RODITELJE I RODITELJSKU SKRB	8
	2.1.5 PRAVO NA ZAŠTITU OD NASILJA I ZANEMARIVANJA	10
	2.2 PRAVA DJECE KAO ČLANOVA DRUŠTVENE ZAJEDNICE	12
	2.3 OBRAZOVNA PRAVA	12
	2.4 ZDRAVSTVENA PRAVA	14
	2.5 SOCIJALNA I EKONOMSKA PRAVA	15
	2.6 KULTURNA PRAVA	16
	2.7 PRAVOSUDNO ZAŠTITNA PRAVA	17
	2.8 SIGURNOST, NESREĆE I UGROŽAVAJUĆE OKRUŽENJE	19
	2.9 DISKRIMINACIJA	19
	3 MREŽA MLADIH SAVJETNIKA (MMS) — DJEČJE SUDJELOVANJE	20
	4 IZDVOJENA PODRUČJA ZAŠTITE PRAVA DJECE	20
	4.1 DJECA PRIPADNIKA NACIONALNIH MANJINA	20
	4.2 DJECA S PROBLEMIMA U PONAŠANJU	20
	4.3 DJECA ČIJI SU RODITELJI U ZATVORU	21
	4.4 MEDIJI I ZAŠTITA DJEČJIH PRAVA	21
	4.5 DJECA U POKRETU	21
	4.6 NAJBOLJI INTERES DJETETA (Godišnja konferencija i tematski sastanak mreže CRONSEE)	22
	4.7 STRATEGIJA VIJEĆA EUROPE O PRAVIMA DJETETA 2016. — 2021.	22
	5 PREPORUKE PRAVOBRANITELJICE ZA DJECU	22
	6 NORMATIVNE AKTIVNOSTI	23
	7 ISTRAŽIVAČKE AKTIVNOSTI	23
	8 OBILASCI USTANOVA ZA DJECU I DRUGIH MJESTA	23
	9 OSTALE AKTIVNOSTI VEZANE ZA ZAŠTITU I PROMICANJE PRAVA DJECE	24
	10 SUSRETI, RAZGOVORI I SURADNJA S DJECOM	24
	11 MEĐUNARODNA SURADNJA	24
	12 OSTALE AKTIVNOSTI REGIONALNIH I SREDIŠNJEG UREDA	25
	13 USTROJ I FINANCIJSKO POSLOVANJE	25
	14 ZAKLJUČAK	26

Ilustracija na naslovnoj stranici:

„Poznajem i poštujem dječja prava“, grupni rad učenika Škole likovnih umjetnosti Split,
4. razred, smjer Fotografski dizajner (mentor Damir Žitko)

1 Uvod

Pravobraniteljica za djecu Izvješće o radu za 2015. godinu podnosi temeljem članka 18. Zakona o pravobranitelju za djecu. Izvješće prikazuje rad i aktivnosti pravobraniteljice te iznosi i analizira podatke o prijavljenim povredama dječjih prava tijekom protekle godine. No, kao i proteklih godina, u opsežnom tekstu, izvješće zapravo predstavlja neusporedivo više od sadržaja koji se uobičajeno podrazumijeva pod pojmom „izvješća o radu“ pravobraniteljice koje je dužna izraditi temeljem zakona. Ono je, naime, kombinacija izvješća o radu pravobraniteljice u užem smislu, kao i izvješća o stanju dječjih prava u Republici Hrvatskoj, načinjenog na temelju opažanja, doživljaja i interpretacija djece, odraslih te različitih institucija.

Dio izvješća koji se odnosi na stanje dječjih prava u RH rezultat je sinteze podataka dobivenih primarno iz prijava povreda prava pravobraniteljici za djecu, ali i podataka drugih subjekata te neposrednih saznanja stečenih u obilascima i kontaktima s djecom i odraslima. Pravobraniteljica informacije o stanju i razvoju dječjih prava u svijetu, primarno Europi, što je relevantno i za praćenje u Republici Hrvatskoj, dobiva kroz članstvo i aktivno sudjelovanje u međunarodnim udruženjima: Europskoj mreži pravobranitelja za djecu – ENOC, mreži pravobranitelja za djecu Jugoistočne Europe – CRONSEE te mrežama Eurochild i COPE, kao i kroz suradnju s drugim tijelima za zaštitu ljudskih prava i prava djece, poput UN-ovog Odbora za prava djeteta, Vijeća Europe, Europske komisije i Europskog parlamenta. Velika nam je potpora i stalna suradnja s UNICEF-ovim uredom za Hrvatsku.

Način izrade i prikaz podataka slijede metodologiju koja je korištena i proteklih godina. U tekstu se koriste akronimi i kratice, objašnjene u legendi na kraju izvješća. Radi lakše čitljivosti, riječi i izrazi u tekstu podjednako se odnose i na ženski i na muški spol.

Tijekom 2015. razmatrano je ukupno 2144 pojedinačne povrede prava djece, a u taj broj su uključeni i slučajevi iz prethodnih godina. U 2015. zaprimljeno je 1456 novih prijava povreda prava djece, što je nešto manje nego u prethodnoj godini, a postupalo se i u 688 predmeta koji su, kao aktivni predmeti, preneseni iz prethodnih godina. Preneseni predmeti odraz su, primarno, specifičnosti rada institucije pravobranitelja za djecu, koji pojedine slučajeve prati kroz dulje razdoblje donoseći tako zaključke o stanju i tendencijama u radu različitih aktera u sustavu zaštite djece. U pojedinim slučajevima, potreba zaštite djece postoji u duljem razdoblju, ponekad, nažalost, i cijeli niz godina pa i do punoljetnosti.

Osim toga, pravobraniteljica je postupala i u 1092 opće inicijative za zaštitu prava djece i drugim aktivnostima.

Izvještajno razdoblje za 2015. godinu obilježeno je nizom događaja, od kojih su neki uvjetovani događajima u dijelu Europe i svijeta koji su se reflektirali i na području Republike Hrvatske zahtijevajući zaštitu djece i aktivnosti Pravobranitelja za djecu. Riječ je o zaštiti *djece u pokretu*, posebice djece bez pratnje, u tijeku „izbjegličkoga vala“ ljudi na putu iz Sirije i drugih zemalja prema zapadnoj i sjevernoj Europi. Još od 2013., zbog ratnih događaja na Bliskom Istoku i Sjevernoj Africi, pratimo i promičemo prava djece u pokretu, u suradnji s Europskom mrežom pravobranitelja za djecu (ENOC). U 2015. godini Vladi RH i MUP-u upućivali smo preporuke o zaštiti ove ranjive skupine djece, i prije no što je izbjeglički val stigao u Hrvatsku, a zatim smo pratili njihovo izvršavanje, kao i stanje u tranzitnim centrima Opatovac i Slavonski Brod, koje smo posjetili nekoliko puta.

Pravobraniteljica za djecu je, s ciljem nastavka i jačanja međunarodne suradnje u ovom izvještajnom razdoblju, bila koordinator mreže te domaćin Godišnje konferencije i Tematskog sastanka Mreže pravobranitelja za djecu Jugoistočne Europe (CRONSEE). Tema Godišnje konferencije bila je „Prava djeteta - između interesa roditelja i dužnosti države“, a Tematski sastanak bavio se Trećim fakultativnim protokolom uz Konvenciju o pravima djeteta i novim mogućnostima zaštite prava djeteta koje on donosi. Ove su aktivnosti rezultirale i izdavanjem publikacije pravobraniteljice za djecu „Zaštita najboljeg interesa djeteta“

U smislu jačanja i nastavka međunarodne suradnje u tijeku su završne pripreme za međunarodnu konferenciju COPE-a, mreže organizacija i institucija koje se bave zaštitom djece čiji su roditelji u zatvoru, koja će se održati u svibnju ove godine u Zagrebu, čiji će domaćin biti pravobraniteljica za djecu, a među gostima će biti i članovi Odbora za prava djeteta UN-a te predstavnici Europske komisije i Europskog parlamenta.

Najdraži dio rada pravobraniteljici za djecu, trajno i nadalje, ostaju susreti i druženja s djecom na području cijele Hrvatske. S ponosom ističemo nastavak rada Mreže mladih savjetnika za djecu – MMS, koja u ovom izvještajnom razdoblju, uz aktivnosti promocije prava djece, jača i međunarodnu suradnju kroz projekte i druženje s vršnjacima iz cijele Europe. Tako su sudjelovali u projektu mladih savjetnika europskih pravobranitelja za djecu pod nazivom „Let’s Talk Young, Let’s Talk About Violence!“. Jedan od rezultata sudjelovanja u projektu jest i „Strategija MMS-a protiv vršnjačkoga nasilja - Stop tišini koja boli!“, čiji sadržaj donosimo u poglavlju o radu MMS-a.

Prošlu godinu obilježili su i parlamentarni izbori, tijekom kojih je, kao i mnogo puta prije, porastao broj prijava za moguće iskorištavanje djece u predizborne svrhe. Kad god bi se netko od kandidata u javnosti pojavio među djecom ili se s njima fotografirao, dobili bismo prijave u kojima građani traže da se to spriječi i sankcionira. Kontinuirano ističemo kako je manipulacija djecom u predizborne svrhe nedopustiva te pozivamo javnost i medije da se kritički odnose prema takvoj praksi. Međutim, potrebno je napomenuti da nije svako pojavljivanje ili npr. fotografiranje djece s političarima manipulacija ili povreda prava djeteta, posebice kad se, u razdobljima izvan predizbornih kampanja, osobe koje predstavljaju institucije tijela vlasti, poput predsjednice/predsjednika države, predsjednice/predsjednika Vlade ili gradonačelnice/gradonačelnika, susretne s djecom. Dio ovih susreta i fotografiranja protokolarne je naravi, najčešće s ciljem upoznavanja djece s radom institucija.

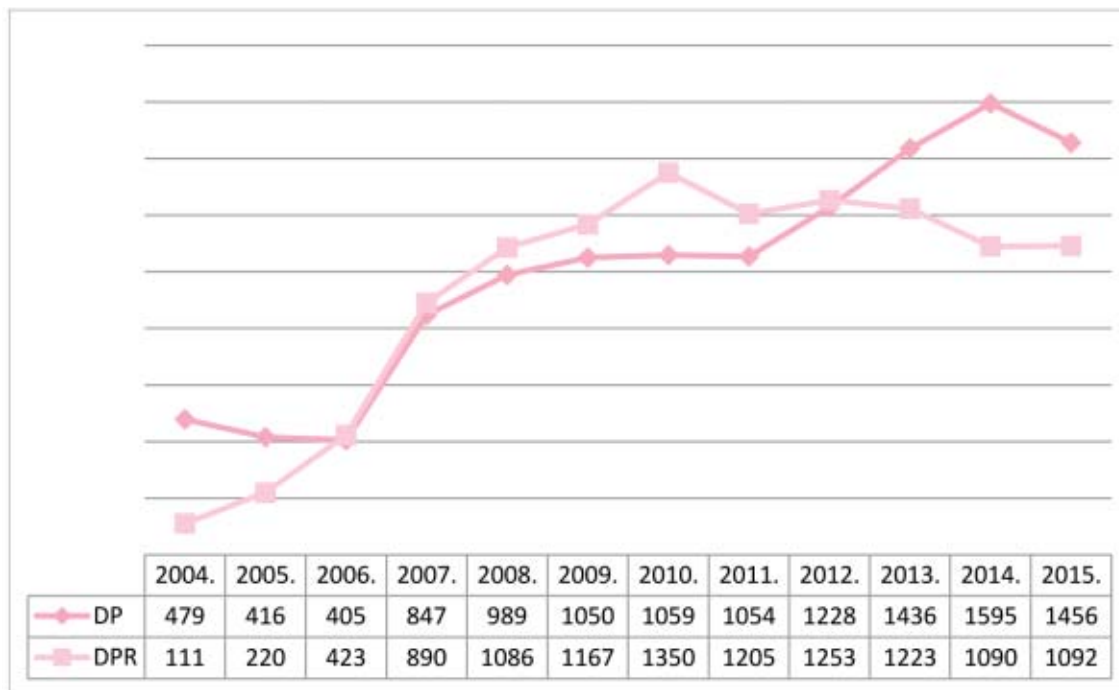
Vrlo slično, uočavamo rast prijava korištenja djece u svrhu promicanja interesa i ciljeva, mahom odraslih, tijekom različitih prosvjeda. Takve situacije često mogu biti potencijalno ugrožavajuće za djecu i njihovu sigurnost. Djeca imaju pravo na izražavanje mišljenja o svim stvarima koje ih se tiču. No, potrebno je razlikovati to njihovo pravo, od korištenja djece u svrhu promicanja i borbe za ciljeve odraslih, koje djeca, posebice mlađe dobi, uopće ne mogu razumjeti. Raste svojevrsna „komercijalizacija“ djece na način da se često pod krinkom „borbe za prava djece“ – utemeljene jedino u činjenici da su djeca negdje posredno prisutna – odrasli bore za svoje parcijalne, osobne, imovinske ili druge interese.

Jedan od važnih događaja u izvještajnom razdoblju bio je štrajk odgojno-obrazovnih radnika na početku ove školske godine. Štrajk je izazvao organizacijske probleme u školama te kontradiktorne informacije djeci i roditeljima o dolasku ili nedolasku u školu, o tzv. „čuvanju“ djece u školama, opravdanim i neopravdanim satima. Uputili smo preporuke MZOS-u, Sindikatu hrvatskih učitelja i Nezavisnom sindikatu zaposlenih u srednjim školama da u uvjetima štrajka vode računa o tome da najbolji interes djeteta treba imati prednost pred interesima odraslih te da konflikti i teškoće u postizanju dogovora ne smiju biti na štetu učenika. O preporuci smo obavijestili i Vladu RH.

Taj je slučaj ukazao ponovno na to da, u situaciji potencijalne ugroze prava djece, mora postojati neovisni mehanizam u vidu samostalnog pravobranitelja za djecu koji će štititi interese djece. Naime, za razliku od odraslih, djeca se ne mogu samostalno, politički ili sindikalno organizirati. U situacijama kao što je štrajk odgojno-obrazovnih radnika, nesporno je pravo odraslih na štrajk zajamčeno Ustavom Republike Hrvatske, no tijekom štrajka bilo je neprimjerenih poziva djeci da ne dolaze na nastavu. Time se zapravo pozivalo djecu da odustanu od svojih prava, kako bi podržali „borbu“ za prava odraslih. U mogućim nedoumicama i ocjeni granica prava svih sudionika, djeca osim svojega glasa ili glasa svojih roditelja (koji u pravilu mogu djelovati samo pojedinačno, što je vrlo teško), trebaju imati i glas nekoga tko promiče i štiti njihova prava. Osim toga, nažalost, nije rijetkost da i roditelji krše prava djece, iako bi oni trebali biti prvi zaštitnici dobrobiti djeteta. Time još više dolazi do izražaja potreba za neovisnim zagovarateljem prava djeteta. Upravo zato i Odbor za prava djeteta UN-a ističe potrebu jačanja samostalnih i neovisnih pravobranitelja za djecu.

Pravobraniteljica za djecu
Dr. sc. Ivana Milas Klarić

Broj prijava pojedinačnih povreda prava djece (DP) i općih inicijativa (DPR) od 2004. do 2015.

Prijave pojedinačnih povreda prava

Prijave pojedinačnih povreda prava	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Osobna prava	282	244	557	635	625	687	636	753	701	742	702
Prava djece kao članova društvene zajednice	2	4	13	13	13	11	6	11	11	12	12
Obrazovna prava	31	56	105	121	187	153	159	161	262	273	239
Zdravstvena prava	15	10	22	32	35	21	25	28	107	257	184
Socijalna prava	23	14	26	31	48	29	43	42	55	60	42
Ekonomska prava	26	9	57	56	55	72	79	93	90	77	77
Kulturna prava	2	7	11	15	11	10	8	19	26	22	37
Pravosudno-zaštitna prava	4	17	30	37	33	38	55	61	81	62	67
Sigurnost i zaštita djece					12	12	15	13	25	26	36
Diskriminacija					3	3	6	16	25	24	20
Nenadležnost					22	19	16	26	42	38	39
Ostalo	31	44	26	49	6	4	6	5	11	2	1
UKUPNO	416	405	847	989	1050	1059	1054	1228	1436	1595	1456

2 Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

(6) Ured pravobraniteljice za djecu je tijekom 2015. godine razmatrao ukupno 2144 pojedinačne povrede prava djece, uključujući i slučajeve iz prethodnih godina po kojima se nastavilo postupati. U 2015. zaprimljeno je 1456 **novih prijava povreda prava djece**, a Ured je usto postupao i u 688 predmeta koji su, kao aktivni predmeti, preneseni iz prethodnih godina. S obzirom na specifičnost i složenost problematike vrlo veliki broj predmeta zahtijeva višegodišnje praćenje, osobito u domeni obiteljskopравниh odnosa (145), zbog izrazito narušenih i dinamičnih obiteljskih odnosa, opetovanog obraćanja stranaka te dugotrajnosti postupaka pri nadležnim tijelima, često s neizvjesnim ishodom. Višegodišnje praćenje često je prisutno i u području zaštite djece od nasilja i zanemarivanja (152), u području obrazovnih prava (188), kao i u području ekonomskih prava djece (40).

Povrede pojedinačnih prava djece

POJEDINAČNA PRAVA	Broj predmeta u radu iz prethodnih godina	Broj predmeta zaprimljenih u 2015.	Broj djece u 2015.	
				Grupa djece
Osobna prava-ukupno	329	702	1030	26
Prava djece kao članova društvene zajednice	3	12	9	4
Obrazovna prava	188	239	184	68
Zdravstvena prava	20	184	188	2
Socijalna prava	17	42	72	1
Ekonomska prava	40	77	128	8
Kulturna prava	22	37	36	12
Pravosudno-zaštitna prava	27	67	80	7
Sigurnost i zaštita djece	8	36	28	15
Diskriminacija	20	20	13	8
Nenadležnost	11	39	43	5
Ostala prava	3	1	1	0
UKUPNO	688	1456	1812	156

U ukupnom broju pojedinačnih predmeta nije iskazano pružanje informacija, uputa i savjeta u neposrednom kontaktu sa strankama u prostorijama Ureda ili telefonskim putem, iako je zabilježeno više od 2000 takvih kontakata. Pritom je najčešće bila riječ o jednokratnim upitima ili dolascima i jednokratnom informiranju ili savjetovanju koje nije zahtijevalo daljnje postupanje. U najvećem broju prijave su podnosili roditelji djece (884), i to majke u 517 slučajeva, očevi u 285, a oba roditelja zajedno u 82 slučaja. Po brojnosti zatim slijede institucije u 276 slučajeva. Djeca su nam se osobno obratila u 34 slučaja.

Od 1456 prijava zaprimljenih u 2015. najveći broj (702) odnosio se na povrede osobnih prava djece. Ponovno je najviše prijave povezanih s problemima u ostvarivanju roditeljske skrbi (382) te s nasiljem nad djecom i zanemarivanjem djece (247). U velikom broju prijavljivane su i povrede obrazovnih prava (239), zdravstvenih prava (184), zatim ekonomskih prava (77), prava djece u pravosudnom postupku (67) te povrede socijalnih prava (42). Manje su zastupljene prijave povreda kulturnih prava djece (37), prava na sigurnost i zaštitu (36), prijave diskriminacije (20) te prava djece kao članova društvene zajednice (12).

2.1 OSOBNA PRAVA

U području osobnih prava pristiglo je ukupno 702 prijave koje su se odnosile na povrede prava 1030 djece te na još 26 brojčano nedefiniranih grupa djece (razred, odgojna skupina i sl.). Kao i prijašnjih godina, najveći broj prijava odnosio na prijave povreda **prava na život uz roditelje i roditeljsku skrb** (382), zatim na povrede **prava na zaštitu od nasilja** (178), **zanemarivanje** (69) te **prava na djetetovu privatnost** (40). Manji broj prijava odnosi se na pravo na saznanje vlastitog podrijetla (10) prijavu rođenja (5), udomiteljstvo (4), pravo na život (3), pravo na stjecanje državljanstva (3), posvojenje (3), pravo na osobno ime (2) te po jedna na očuvanje djetetove osobnosti, skrbništvo i ostala osobna prava. Osim rada na ovim slučajevima u praćenju je bilo i 329 predmeta prenesenih iz prijašnjih godina.

Osobna prava

OSOBNA PRAVA	Broj predmeta u radu iz prethodnih godina	Broj zaprimljenih predmeta 2015.	Broj djece u 2015.	
				Grupa djece
Pravo na život	2	3	4	
Pravo na saznanje vlastitog podrijetla	5	10	10	
Pravo na prijavu rođenja	1	5	14	
Pravo na osobno ime	2	2	3	
Pravo na stjecanje državljanstva	3	3	5	
Pravo na očuvanje osobnosti	0	1	1	
Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb	145	382	550	3
Posvojenje	7	3	3	
Pravo na zaštitu od nasilja	126	178	274	9
Zanemarivanje	26	69	114	5
Skrbništvo	0	1	2	
Udomiteljstvo	0	4	8	
Pravo na djetetovu privatnost	12	40	39	9
Ostalo	0	1	3	
UKUPNO	329	702	1030	26

2.1.1 Statusna prava

Povrede statusnih prava djece često događaju zbog nepoštovanja načela najboljeg interesa djeteta u tumačenju i primjeni zakonskih odredbi, ali i zbog nesnalaženja nadležnih tijela te dugotrajnosti postupaka. Tijekom godine bavili smo se povredama prava na saznanje vlastitog podrijetla, prijavu rođenja, na osobno ime, stjecanje državljanstva, reguliranje boravišnog statusa djece stranaca i dr. Među prijavama povreda **prava na saznanje vlastitog podrijetla** većina se odnosila na presumpciju bračnog očinstva kakvu je propisivao Obiteljski zakon (ObZ 2003), a prema kojem su, u slučajevima kad majčin muž nije biološki otac djeteta, stranke trebale pokrenuti sudski postupak radi osporavanja očinstva. Rješenje, u skladu s prijedlozima pravobraniteljice, nudi novi ObZ (2015) koji omogućava da muškarac koji se smatra ocem djeteta može, uz pristanak majke i majčina muža, priznati dijete rođeno za vrijeme trajanja braka ili u razdoblju do tristo dana od prestanka braka razvodom ili poništajem. Pritužbe se često odnose i na dugotrajnost postupaka utvrđivanja očinstva, sporost, neupućenost i nezainteresiranost institucija (matični ured, centar za socijalnu skrb, sud) i pojedinih djelatnika, kao i odvjetnika koji zastupaju stranke. Dugotrajnost i nesnalaženje posebice dolaze do izražaja u slučajevima kad je jedna od stranaka umrla, nedostupna, ili se nalazi u inozemstvu. Slične poteškoće događaju se i u slučajevima povreda prava **na prijavu rođenja**. Građani stranog državljanstva žale se na probleme

prilikom odobrenja **boravišnog statusa djece stranaca u RH**, a u tim smo slučajevima apelirali na nadležna tijela da prilikom donošenja odluke uzmu u obzir najbolji interes djeteta, poštuju načela Konvencije o pravima djeteta te osiguraju da se dijete ne odvajaju od roditelja protiv njihove volje, kao i da se zahtjev djeteta ili njegovih roditelja za ulazak u državu razmatra povoljno, humano i što žurnije.

2.1.2 Pravo na očuvanje osobnosti

U vezi s pravom na spolni i rodni identitet, i u 2015. godini nastavili smo pratiti ostvarivanje prava i interesa djece s **rodnom disforijom** te održali sastanke s predstavnicima ministarstava, udruga i pravobraniteljice za ravnopravnost spolova o temi transrodnosti. Sudjelovali smo u javnoj raspravi u povodu donošenja Stručnih smjernica za izradu Izvješća centra za socijalnu skrb o osobnim i obiteljskim prilikama podnositelja zahtjeva promjene spola ili o životu u drugom rodnom identitetu.

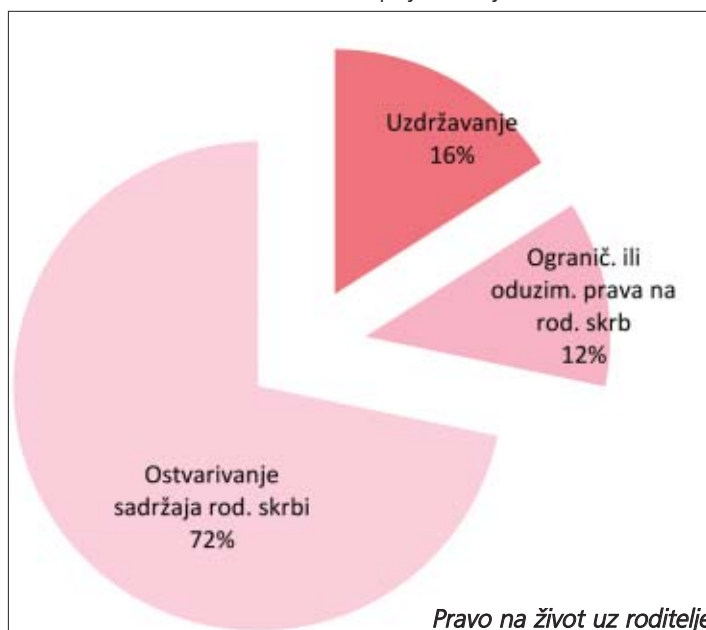
2.1.3 Pravo na privatnost

U vezi s povredom prava djeteta na privatnost obraćali su nam se roditelji, građani, djeca, predstavnici odgojno-obrazovnih i zdravstvenih ustanova te sportskih klubova. Prema **sadržaju** većina prijava odnosila se na neku od **povreda osobnih podataka** djece, poput neovlaštene objave ili korištenja fotografija djece te drugih osobnih podataka, primjerice imena i prezimena, OIB-a ili adrese i to najviše u **medijima**, zatim **institucijama, obitelji** te **ostalim mjestima**, u kontekstu primjene posebnih zakona. Bilo je upita o **fotografiranju i snimanju djece, video nadzoru** te korištenju osobnih podataka o djeci. Podsjetili smo na nužnost poštovanja Zakona o zaštiti osobnih podataka i na stajališta Agencije za zaštitu osobnih podataka (AZOP). Pritužbe roditelja prosljeđivali smo AZOP-u, kao nadležnom tijelu koje nadzire provođenje zaštite osobnih podataka ili smo roditelje upućivali na izravno obraćanje AZOP-u, koji rješenjem može zabraniti određene radnje, narediti otklanjanje nepravilnosti ili predložiti pokretanje postupaka prekršajne ili kaznene odgovornosti, kao i na druge mogućnosti zaštite sukladno propisima. Ponovili smo preporuke MZOS-u o zaštiti privatnosti djece u području odgoja i obrazovanja te sporta. Odgojno-obrazovnim radnicima preporučili smo da primjenjuju odredbe Pravilnika o načinu postupanja odgojno-obrazovnih radnika školskih ustanova u poduzimanju mjera zaštite prava učenika i prijave svakog kršenja prava nadležnim tijelima te da, u slučaju dvojbi, konzultiraju i AZOP.

Instrumenti zaštite prava djece na privatnost još nisu dovoljno učinkoviti. Zbog nedovoljne informiranosti o načinima zaštite privatnosti djece i nedovoljnog poznavanja propisa važno je i dalje kontinuirano raditi na osvješćivanju stručne i šire javnosti o važnosti zaštite i čuvanja privatnosti djece u svim segmentima njihovog života.

2.1.4 Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb

Povrede prava djece na život uz roditelje i roditeljsku skrb i ove godine su najčešći razlog obraćanja našem Uredu. Primili smo 382 prijave koje se odnose na 550 djece i tri grupe djece. Djeca su bila prijavitelji u četiri slučaja. Od ukupno 382 slučaja, njih 47 odnosilo se na ograničavanje ili oduzimanje prava na roditeljsku skrb i njima je obuhvaćeno 75 djece i dvije grupe. U pogledu prava na uzdržavanje bilježimo 61 prijavu koje se odnose na 82 djece i jednu grupu. I dalje se najveći broj prijava u ovom području odnosi na ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi, njih 274, kojima je pogođeno ukupno 393 djece svih dob- nih skupina.

Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb – ukupni broj prijava

Aktivnosti Ureda pravobraniteljice u ovim slučajevima uključuju praćenje stanja zaštite prava djeteta, upućivanje preporuka i upozorenja, traženje obavijesti o postupanju i dostavljanje relevantne dokumentacije, najčešće od nadležnog centra za socijalnu skrb (CZSS) i policije, komunikaciju s ministarstvima nadležnima za socijalnu skrb i pravosuđe te komunikaciju s roditeljima i djecom koji nam se neposredno javljaju za pomoć.

I protekla godina obilježena je prijeporima i složenom pravnom situacijom vezanom uz novi Obiteljski zakon. U siječnju 2015. Obiteljski zakon (ObZ 2014.) je odlukom Ustavnog suda „suspendiran“. U vezi s time pravobraniteljica za djecu obratila se Hrvatskom saboru, Ustavnom sudu i Vladi RH kojima je uputila obavijest i preporuku. Vladi RH je preporučeno da sukladno Konvenciji o pravima djeteta UN-a postupi u najboljem interesu djeteta i u svim akcijama djeci dâ prednost, kako zbog nastale složene pravne situacije ona ne bi bila dodatno oštećena. Hrvatski sabor i njegove zastupnike te Ustavni sud RH pravobraniteljica je pozvala da u okviru svojih ovlasti, zaštite prava djece i osiguraju djeci nesmetani razvoj. U rujnu 2015. godine donesen je Obiteljski zakon (ObZ 2015.) koji je stupio na snagu 1. studenoga 2015. S obzirom na kratko vrijeme primjene obje nove verzije Obiteljskog zakona ne možemo donositi zaključke o njihovoj učinkovitosti u zaštiti prava djece.

U problematici koja obuhvaća pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb, nažalost, ne vidimo značajnijih pomaka usmjerenih boljoj zaštiti djece i ostvarivanju njihovih prava. Prijave se, kao i prethodnih godina, uglavnom odnose na nezadovoljstvo radom institucija koje vode postupke i provode stručne intervencije radi zaštite djece (CZSS i sudove), nepovjerenje u njihov rad i stručne procjene, prigovore na ponašanje drugog roditelja prema djetetu, posebno u slučajevima razvoda braka ili prekida izvanbračne zajednice. Obraćali su nam se roditelji koje su stručnjaci upućivali na potrebu postizanja dogovora o zajedničkoj roditeljskoj skrbi u slučajevima visoke razine međusobnog konflikta, nespremnosti na suradnju i nedostupnosti savjetodavnom radu.

U različitim obiteljskim situacijama, a posebno kad su odnosi narušeni, vrlo je važno da roditelji i drugi odrasli članovi obitelji preuzmu vlastiti dio odgovornosti za situaciju u kojoj se dijete nalazi i ne prebacuju je na druge. No, kad je razina konflikta izrazito visoka, a roditelji nemaju kapaciteta ili nisu motivirani sami postići dogovor, nedjelotvorno je ustrajati u tvrdnji da se moraju sami dogovoriti i preputiti ih sebi samima. To prije svega šteti djetetu, koje se nezaštićeno nalazi u žarištu sukoba koji perzistira. Takve roditelje je važno prepoznati u ranoj fazi rada s obitelji i planirati djelotvorne intervencije usmjerene postizanju zaštite djeteta kako bi se izbjeglo njegovo izlaganje manipulativnim ponašanjima roditelja i drugim oblicima emocionalnog nasilja.

Godinama upozoravamo na nedovoljan broj stručnjaka u CZSS-ima i na to da njihove kompetencije treba jačati kroz kontinuirane edukacije i supervizije te raditi na prevenciji njihovog profesionalnog sagorijevanja. Nedostaju savjetodavna podrška roditeljima i djeci u vezi s pitanjima roditeljske skrbi, obiteljskih odnosa i poteškoća s kojima se susreću roditelji i djeca tijekom odrastanja, što je posebno izraženo u područjima izvan velikih gradskih sredina. Nisu osnovani obiteljski sudovi, sudski postupci su dugotrajni, a sucima je potrebno dodatno stručno usavršavanje iz područja razvojne psihologije te psihologije braka i obitelji. Veliki problem predstavlja neizvršavanje odluka donesenih radi zaštite dobrobiti i prava djeteta te provođenje ovrha. Sankcioniranje roditelja za kršenje tih odluka je blago i neučinkovito pa dijete ne dobiva pravodobnu zaštitu svojih prava. Postoji potreba za jačanjem suradnje i usklađenim djelovanjem među tijelima koja sudjeluju u postupcima u vezi sa zaštitom dobrobiti djece. U slučajevima nezakonitog odvođenja i zadržavanja djeteta izvan zemlje roditelji nerijetko nemaju informaciju o tome da se moraju obratiti Središnjem tijelu (MSPM), osim toga otežano je provođenje odluka o povratku djeteta u zemlju iz koje je nezakonito odvedeno, a u nezavidnom položaju nalaze se i djeca koja se nađu u središtu roditeljskog sukoba u postupku s međunarodnim elementom.

2.1.4.1 Udomiteljstvo, deinstitutionalizacija i posvojenje

Promjena koja je nastupila provedbom Plana deinstitutionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi u RH 2011.-2016. (2018.) uočljiva je kroz transformaciju četiri doma u Centre za pružanje usluga u zajednici. No, i dalje u zaštiti djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi, uočavamo iste probleme na koje kontinuirano ukazujemo već više godina. To su: nedovoljan obuhvat djece kroz udomiteljsku skrb zbog nedovoljnog broja udomiteljskih obitelji, neravnomjerna teritorijalna zastupljenost udomiteljskih obitelji, nepostojanje profesionalnog

udomiteljstva, nedostatak urbanog i specijaliziranog udomiteljstva, nedovoljna podrška udomiteljima, nedostatna edukacija udomitelja (što dovodi do neadekvatne udomiteljske skrbi), neuključivanje djece u donošenje odluka vezanih uz njih te neredovitost u obilascima udomljene djece od strane djelatnika CZSS-a. Prijave i upiti u vezi s udomiteljskom skrbi o djeci najčešće su se odnosili na način reguliranja susreta i druženja djece s bakom i djedom, povratak djece iz udomiteljske u biološku obitelj, otežanu suradnju s CZSS-om te na postupanja CZSS-a u slučajevima oduzimanja licence za obavljanje udomiteljske djelatnosti.

Prema podacima Ureda dobivenim „Istraživanjem o djeci i mladima na smještaju i boravku u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi u 2015. godini“ vidljiv je daljnji trend smanjenja broja djece u domovima, no on je i dalje velik, što je rezultat nedovoljnog broja udomiteljskih obitelji na području Hrvatske, kao i činjenice da u nekim dijelovima države gotovo da i nema udomiteljskih obitelji. U takvoj je situaciji razumljivo da se CZSS-i odlučuju djecu smjestiti u domove u blizini prebivališta, kako bi djeca mogla redovito održavati osobne odnose s roditeljima i kako bi ostala u poznatome okruženju.

U području dječjih prava vezanih uz posvojenje djece postupali smo u tri slučaja, koja su se odnosila na troje djece. Prijave su uputili roditelji i potencijalni posvojitelji pritužujući se na postupke pred CZSS-om i radi zaštite privatnosti posvojenog djeteta.

Na dan 31. prosinca 2015. u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi bilo je smješteno 857 djece i mladih, od kojih najviše (261) u dobi od 15 do 18 godina. U 2015. godini u domovima je bilo 80 djece i mladih manje nego u 2014. godini. Unatoč tome, smatramo da je broj djece mlađe od sedam godina u domovima (184) prevelik. Nismo u potpunosti zadovoljni zaštitom prava djece koja se nalaze na smještaju, ali uočavamo poboljšanje kvalitete skrbi i zaštite dječjih prava u odnosu na prijašnje godine. Iako je broj djece u institucijama smanjen, postavlja se pitanje je li smještavanje djece u udomiteljske obitelji u svim slučajevima bilo u najboljem interesu djece.

2.1.4.2. Uzdržavanje

Primili smo ukupno 61 pisanu pritužbu i upit koje se odnose na poteškoće u realizaciji prava djece na uzdržavanje, a koje se odnose na 82 djece i jednu brojčano neodređenu grupu djece. Najzastupljenije su pritužbe na parnični postupak (21), zatim na ovršni postupak (19) a u mnogim slučajevima stranke su tražile informacije ili ukazivale na poteškoće u realizaciji ovog prava. Ostale pritužbe odnosile su se na kazneni postupak, poteškoće u realizaciji prava na privremeno uzdržavanje od strane CZSS-a i ostvarivanje zahtjeva za uzdržavanje u inozemstvu. Pritužbe su se odnosile na rad različitih institucija ili pojedinaca iz sudova, CZSS-a, Fine, kao i odvjetnika. U najvećem broju slučajeva stranke se pritužuju na dugotrajnost postupaka i neučinkovitost sustava u namirenju djetetovog prava na uzdržavanje.

Temeljem praćenja ovog područja i crpeći saznanja iz obraćanja stranaka zaključujemo da do povreda dječjih prava na uzdržavanje prije svega dolazi zbog postupaka roditelja koji namjerno izbjegavaju plaćati uzdržavanje za svoje dijete. Ponekad je razlog neplaćanja njihov pogrešan stav da uzdržavanje plaćaju drugom roditelju, a ne djetetu. Do povreda ovih prava dolazi i zbog tumačenja propisa na štetu djece ili zbog nedorečenih i manjkavih propisa. Stoga je i dalje nužan pojačan angažman cjelokupnog sustava kako bi se djeci olakšalo ostvarivanje ovog njihovog prava.

2.1.5 PRAVO NA ZAŠTITU OD NASILJA I ZANEMARIVANJA

Prijave nasilja i zanemarivanja 2008. – 2015.

	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Nasilje u obitelji	139	82	75	85	108	85	78	68
Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama	89	51	83	60	68	76	50	68
Nasilje u drugim ustanovama	12	7	9	11	5	9	18	2
Ostalo nasilje	57	69	49	59	51	48	47	40
Zanemarivanje		50	66	58	63	55	70	69
UKUPNO	297	259	282	273	295	273	263	247

2.1.5.1 Nasilje i zanemarivanje u obitelji

U 2015. zaprimljeno je 68 prijava koje su se odnosile na nasilno ponašanje u obitelji, kojima je bilo obuhvaćeno 115 djece, što je nešto manje nego u 2014., kad je bilo 78 prijava. Veći broj upita o zaštiti djece od nasilja u obitelji zabilježen je kroz svakodnevne telefonske pozive u kojima prijavitelji upozoravaju na ne/postupanje policije, CZSS-a, državnog odvjetništva, sudova i zdravstvenih institucija, ali i tažeći informacije o proceduri prijavljivanja te se raspituju o obvezi djeteta da svjedoči na policiji i sudu. U ovom se izvještajnom razdoblju najviše prijava, njih 36, odnosilo na **psihičko zlostavljanje djece** u obitelji kad je dijete izloženo ili svjedoči konfliktu između roditelja ili drugih članova obitelji. Primili smo i četiri prijave o tjelesnom kažnjavanju djece u obitelji.

Na **zanemarivanje** skrbi o djeci u obitelji i institucijama ukazuje 69 prijava, kojima je bilo obuhvaćeno 114 djece i pet grupa djece. Od ukupnog broja prijava pet se odnosilo na zanemarivanje u institucijama, a 64 na zanemarivanje u obitelji, od kojih 28 na sveukupno zanemarivanje zdravlja, školovanja, odgoja te prava na igru i slobodno vrijeme, 14 na zanemarivanje odgoja, devet zdravlja, tri školovanja i dvije na zanemarivanje prava na igru i slobodno vrijeme.

Iako je Obiteljskim zakonom definirano da su roditelji dužni i odgovorni djetetu mlađem od 16 godina zabraniti **noćne izlaske**, u vremenu od 23:00 do 05:00 sati, bez svoje pratnje ili pratnje druge odrasle osobe u koju imaju povjerenje, i tijekom 2015. zabilježeni su slučajevi djece koja su to vrijeme provodila u parkovima, kafićima, klubovima i na ulici.

2.1.5.2 Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama

Na neki od oblika nasilja unutar odgojno-obrazovnih ustanova odnosilo se 68 pojedinačnih prijava, što je porast za 36% u odnosu na prethodnu godinu. Iako statistika Ureda nije relevantan pokazatelj pojavnosti problema i ne možemo sa sigurnošću govoriti o značajnoj statističkoj razlici u povećanju broja slučajeva nasilja, ovaj porast prijava ukazuje na trajnu prisutnost problema te zahtijeva veću pozornost svih onih koji sudjeluju u odgoju i obrazovanju djece. Uz rad na pojedinačnim prijavama obavili smo i 59 telefonskih savjetovanja u vezi s nasiljem u odgojno-obrazovnim ustanovama. Od ukupno 68 prijava 10 se odnosilo na dječji vrtić, a 58 na škole. Od ukupnog broja 48 prijava odnosilo se na nasilje među djecom (45 u školi i tri u dječjem vrtiću), a 20 na nasilje odraslih nad djecom (13 u školi i sedam u vrtiću). Najveći broj prijava odnosio se na Grad Zagreb, potom Splitsko-dalmatinsku i Primorsko-goransku županiju. U 50 slučajeva nasilje su nam prijavili roditelji, a u dva slučaja obratila su nam se sama djeca. Osim roditelja, prijave su nam dostavljale i odgojno-obrazovne ustanove. Svojim brojem i sadržajem prijave nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama ukazuju da je riječ o složenom problemu koji zahtijeva angažman i suradnju svih ključnih dionika društvene zajednice u sustavnom provođenju stručnih i djelotvornih preventivnih programa.

2.1.5.3 Nasilje u drugim ustanovama i ostalo nasilje

Nasilje u ustanovama institucionalnog smještaja djece je prisutno, iako se rijetko prijavljuje zbog iskustva prijavitelja da ga je teško utvrditi. O „tamnoj brojci“ i nevoljkosti prijavljivanja saznajemo uglavnom od djece prilikom obilaska domova i odgojnih zavoda. Prisutno je i verbalno nasilje u sportskim klubovima, koje pojedini odrasli vide kao uobičajenu komunikaciju s djecom. Najviše prijava i ove godine odnosi se na nasilje susjeda prema djeci, a to ponašanje djelatnici policije i pravosuđa nerijetko tretiraju kao narušavanje javnog reda i mira, zanemarujući njegovu nasilnu komponentu. Prijave ukazuju i na verbalno nasilje pojedinih vozača javnog prijevoza koji s djecom neprimjereno komuniciraju, a ponekad i ugrožavaju njihovu sigurnost izbacujući ih iz autobusa. Prijave za vršnjačko nasilje ukazuju da je ono prisutno i u autobusima tijekom prijevoza u školu i iz škole, u naselju gdje djeca žive te u adolescentskim vezama.

2.1.5.4 Nasilje i druge povrede prava putem interneta i mobitela

Osim prijava i upita roditelja, ustanova i djece u vezi sa zaštitom od nasilja putem interneta i mobitela, česti su bili upiti novinara o našim stajalištima te načinima postupanja u situacijama vršnjačkoga cyberbullyinga. Relativnio mali broj prijava zasigurno ne odražava stvarni broj povreda, s obzirom na široko područje kršenja dječjih prava u virtualnom svijetu, tim više što se nasilje među djecom koje započne u odgojno-obrazovnim ustanovama u najvećem broju slučajeva nastavlja na internetu i putem

mobitela. Prateći područje zaštite prava djece na internetu uočavamo prostor za poboljšanje zakonodavnog okvira, preventivnih i zaštitnih mjera. No, istovremeno je vidljiv povećani senzibilitet svih onih koji se brinu o djeci za ovu problematiku, kao i nastojanja za podizanjem razine zaštite djece u ovom području.

2.2 PRAVA DJECE KAO ČLANOVA DRUŠTVENE ZAJEDNICE

Prava djece kao članova društvene zajednice uključuju pravo na sudjelovanje/participaciju djece koja su, u pravilu, s obzirom na dob, sposobna oblikovati vlastito mišljenje (u obiteljskopравnim pitanjima, školi, sportskom klubu, mjestima obavljanja izvanškolskih aktivnosti i na drugim mjestima), pravo na pristup informacijama, pravo na slobodu misli, savjesti i vjeroispovijedi, na slobodno udruživanje i mirno okupljanje i pravo na zaštitu od potencijalno štetnih informacija. U ovo poglavlje uključili smo i temu o odnosu političara prema djeci. Iako je sudjelovanje djece, koja su sposobna oblikovati mišljenje, u različitim sferama života jedno od četiri temeljna načela Konvencije o pravima djeteta, to pravo, sudeći prema malom broju prijava našem Uredu, ali i prema izjavama djece, još uvijek nije na odgovarajući način prepoznato ni od djece, niti od odraslih te ostaje na deklarativnoj razini.

2.3 OBRAZOVNA PRAVA

Tijekom 2015. primili smo 239 prijava pojedinačnih povreda prava djece na odgoj i obrazovanje. Od toga se 171 prijava odnosila na 184 djece, a 68 prijava obuhvaćale su grupu djece, odgojno-obrazovnu skupinu, razred ili svu djecu u ustanovi, zbog čega nije bilo moguće odrediti točan broj djece. Prijave pojedinačnih povreda prava djece na odgoj i obrazovanje predstavljaju 16,4% od ukupnog broja svih prijava pojedinačnih povreda prava djece primljenih u Uredu pravobraniteljice i na drugom su mjestu po brojnosti, iza prijava povreda prava na roditeljsku skrb. Najveći broj prijava odnosi se na osnovnoškolsko obrazovanje (113) i srednjoškolsko obrazovanje (75), a potom na predškolski odgoj i obrazovanje (51). Među prijavama povreda prava na odgoj i obrazovanje 32,6% prijava odnosilo se na pojedinačne povrede prava djece s teškoćama u razvoju (78).

Kao i proteklih godina, u predškolskom odgoju i obrazovanju **problemi dostupnosti** i nadalje su vrlo izraženi i odnose se na: nemogućnost ostvarenja upisa djeteta u programe predškolskog odgoja, nejednakost uvjeta u kojima djeca pohađaju predškolske programe te različita pravila i način sufinanciranja boravka djece u dječjim vrtićima od strane osnivača.

U osnovnom obrazovanju pritužbe su se odnosile na nepostojanje prijevoza do škole, lošu prometnu povezanost i nesigurne uvjete prijevoza djece do škole te nemogućnost ostvarivanja prava na besplatne udžbenike i dopunska nastavna sredstava ili njihovo sufinanciranje.

U srednjoškolskom obrazovanju pritužbe su se odnosile na nemogućnost upisa ili promjene upisanog obrazovnog programa, nemogućnost ostvarenja prava na subvencionirani prijevoz, probleme pri upisu u srednju školu posredstvom mrežne stranice Nacionalnoga informacijskog sustava prijava i upisa u srednje škole i na elemente i kriterije za izbor kandidata za upis u srednje škole. Glavnina pritužbi odnosila se na **nemogućnost upisa** u prvi razred željene srednje škole. MZOS-u smo preporučili da svaki slučaj neupisanog djeteta riješava individualno i pomogne djeci kako ne bi snosila posljedice neinformiranosti i krivih procjena odraslih. U postupku upisa potrebno je predvidjeti rokove koji će omogućiti da sva djeca budu upisana u srednju školu prije početka mjeseca rujna, a MZOS i osnivači škola trebaju osigurati potpunu i pravovremenu informiranost djece i roditelja. Potrebno je pravovremeno planirati broj, strukturu razrednih odjela i broj učenika.

U **pogledu sigurnosnih, prostornih i organizacijskih uvjeta** u predškolskom odgoju i obrazovanju sadržaj pritužbi i upita bile su promjene odgajatelja u dječjem vrtiću, promjene u organizaciji rada, ograničenja prostora za igru, broj djece u odgojno-obrazovnim skupinama, prehrana djece, građevinski radovi, sigurnosni i prostorni uvjeti. U osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju roditelji su se, kao i prethodnih godina, žalili na promjene učitelja, formiranje novih razreda, dežurstvo učenika, ugroženost djece u slučajevima uređenja škola i školskog okoliša i ugroženost djece u školskom prijevozu.

Štrajk odgojno-obrazovnih radnika izazvao je organizacijske probleme u školama i teškoće zbog kontradiktornih informacija djeci i roditeljima o (ne)obvezi dolaska učenika u školu za vrijeme štrajka i (ne)opravdavanju sati. Uputili smo preporuku MZOS-u, Sindikatu hrvatskih učitelja i Nezavisnom sindikatu zaposlenih u srednjim školama da u uvjetima štrajka vode računa o tome da najbolji interes djeteta mora imati prednost u odnosu na interese odraslih te da konflikti i teškoće u postizanju dogovora ne smiju biti na štetu učenika. O preporuci smo obavijestili Vladu RH.

Znatan broj pritužbi (64) odnosio se na **nepримjereno, neprofesionalno i neetično postupanje** odgojno-obrazovnih radnika i drugih djelatnika prema djeci te na povredu dostojanstva djeteta u odgojno-obrazovnom procesu (13). Pritužbe su se odnosile na: različita neprimjerena ponašanja prema djeci, nekompetentnost u stručnom i pedagoškom radu, nesenzibiliziranost odgojno-obrazovnih radnika za prava i interese djece te nepoduzimanje mjera zaštite prava djeteta.

Primjećujemo da prije zapošljavanja ili druge vrste angažiranja osoba za rad s djecom, predškolske i školske ustanove ne provjeravaju je li kandidat **pravomoćno osuđen za kaznena djela** koja su prema Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi zapreka za obavljanje poslova u odgojno-obrazovnoj ustanovi te je li osuđen za tzv. „spolne delikte“ iz Zakona o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji. MZOS-u smo preporučili da upozori odgojno-obrazovne ustanove da, prije zapošljavanja ili druge vrste angažiranja osoba u radu ili kontaktima s djecom, pribave od Ministarstva pravosuđa posebno uvjerenje o podacima iz kaznene evidencije iz kojeg je vidljivo je li određena osoba pravomoćno osuđivana za kaznena djela koja su zapreka za rad u odgojno-obrazovnoj ustanovi.

Škole se suočavaju s problemom kako, s jedne strane, osigurati zaštitu djece od spolnog uznemiravanja i zlouporebe, a istodobno osigurati zakonska prava osumnjičenog radnika protiv kojeg još nije pokrenut kazneni postupak, ali ga prema postojećim propisima nije moguće suspendirati samo na temelju sumnje da je počinio kazneno djelo na štetu djeteta. Škole upućujemo na poduzimanje radno-pravnih i etičkih mjera prema radnicima, neovisno o postupanju pravosudnih tijela.

Pravovremenu i učinkovitu zaštitu djece otežavaju nedostatne kompetencije odgojno-obrazovnih i ostalih radnika, izostanak odgovarajuće regulative i mehanizama provjere sposobnosti za obavljanje odgojno-obrazovnog rada te izostanak učinkovitih mjera radnog prava i onih iz stručno-pedagoškog i inspekciskog nadzora kojima bi se onemogućio rad s djecom onim osobama koje postupaju na štetu djece. Iako je već trebao biti donesen pravilnik kojim bi se regulirale licencije za rad odgojno-obrazovnih radnika i ravnatelja, nemamo informacija o aktivnostima na uspostavi tog sustava. U povodu početka šk. god. 2015./2016. MZOS-u smo uputili preporuku o nužnosti uvođenja licencija za rad odgojno-obrazovnih radnika i ravnatelja kojima bi se omogućila periodična provjera ispunjavanja uvjeta za rad s djecom i bolja kvaliteta odgojno-obrazovnog rada.

Pritužbe na **programe i sadržaje** u školama pretežno su se odnosile: na neorganiziranje dopunske nastave, (ne)dostupnost i organizaciju dodatnih sadržaja (izleti i ekskurzije), na sadržaje školske lektire, nepostojanje programa koji bi bio alternativa vjeronauku u osnovnoj školi, na sudjelovanje djece u vjerskim sadržajima izvan programa vjeronauka te na promidžbene sadržaje koji nisu u skladu s odgojno-obrazovnim ciljevima.

Djeca i mladi još uvijek, prema našim saznanjima, nemaju sustavnu edukaciju o zdravom životu i odgovornom spolnom ponašanju iako je zdravstveni odgoj (čija je sastavnica i spolni odgoj), kao obvezni sadržaj i kao međupredmetna tema i dio satnice razrednog odjela, uveden u svim razredima osnovne i srednje škole u šk. god. 2012./2013. Smatramo da sva djeca u odgojno-obrazovnim ustanovama moraju dobiti sustavnu poduku iz građanskog odgoja i odgoja za ljudska prava te za toleranciju i suživot u demokratskom društvu, što zasad nije slučaj. Na početku školske godine 2015./2016. ponovili smo preporuku MZOS-u da građanski odgoj i obrazovanje u svim školama mora biti obvezni nastavni sadržaj.

U odnosu na prošlu godinu, ove godine bilježimo blagi pad prijava pojedinačnih povređa **prava djece s TUR na odgoj i obrazovanje**, dok je i nadalje područje najveće zastupljenosti kršenja prava sustav osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja.

Nedostatnost podrške za djecu s TUR u vidu pomagača u vrtiću i pomoćnika u nastavi i/ili komunikacijskih posrednika u osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju i ove je godine područje u

kojem se najčešće krše prava djece s TUR. Stoga je potrebno zakonski regulirati i osigurati sredstva za spomenute modele podrške za djecu s TUR te razvijati programe edukacije i supervizije pomagača u vrtiću i pomoćnika/posrednika u školi.

14) Ured Pravobraniteljice za djecu proveo je istraživanje sa srednjoškolcima s TUR koji su istaknuli potrebu prilagodbe strukovnog obrazovanja kako bi učenici s TUR stekli potrebne kompetencije koje će im omogućiti zapošljavanje i daljnju socijalnu integraciju.

2.4 ZDRAVSTVENA PRAVA

U području zaštite zdravstvenih prava djece postupali smo u povodu 184 pojedinačne prijave, koje su se odnosile na 188 djece i dvije grupe djece, te u općim inicijativama. Obišli smo sedam zdravstvenih ustanova, uputili sedam preporuka usmjerenih cjelovitom sustavu zaštite. Najveći broj prijava (143) dobili smo od institucija, što su uglavnom bile obavijesti sanitarne inspekcije Ministarstva zdravlja (MZ) o njihovom postupanju prema roditeljima koji odbijaju cijepiti dijete, ali i pritužbe drugih institucija u vezi sa zaštitom zdravstvenih prava djece. Roditelji su nam se obratili u 28 slučajeva, a u nekima je pravobraniteljica samoinicijativno postupala. Prijave su se odnosile na način organizacije zdravstvene skrbi o djeci i odnos zdravstvenih radnika prema djeci, nedostatak određenih vrsta stručnjaka u zdravstvu, zaštitu prava djece koja boluju od dijabetesa, boravak roditelja uz dijete tijekom bolničkoga liječenja, problem dostupnosti alkohola i duhanskih proizvoda djeci, korištenje nekonvencionalnih metoda liječenja djece, zaštitu mentalnog zdravlja djece i zaštitu zdravlja djece s TUR. Bavili smo se pitanjem izdavanja hitnog kontracepcijskog sredstva maloljetnim osobama, o čemu smo dostavili preporuku Hrvatskoj ljekarničkoj komori.

Najviše prijava (135) odnosilo se na **odbijanje roditelja da cijepi dijete** protiv bolesti utvrđenih Programom obveznog cijepjenja djece školske i predškolske dobi. Obraćali su nam se i dječji vrtići i stručnjaci nemedicinske struke vezano za postupanje prema Programu zdravstvene zaštite djece, higijene i pravilne prehrane djece u dječjim vrtićima. Prema navedenom Programu upis djeteta u dječji vrtić uvjetuje se urednim cijepjenjem protiv bolesti iz Programa obveznih cijepjenja, s iznimkom djece koja imaju kontraindikacije na pojedina cijepjenja. Zadaća je dječjeg vrtića provjera dokumentacije o cijepjenju djeteta te upućivanje roditelja, skrbnika odnosno posvojitelja na obvezu cijepjenja djeteta ako ono nije obavljeno. Smatramo da dosljedno postupanje prema navedenom Programu, donesenom na temelju Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju, pridonosi zaštiti zdravlja sve djece u kolektivu, uključujući djecu koja zbog zdravstvenih razloga ne mogu primiti cjepivo, te da spomenuto uvjetovanje upisa u vrtić ne predstavlja diskriminaciju necijepjene djece u smislu Zakona o suzbijanju diskriminacije. Roditelje koji odbijaju cijepiti dijete upozoravali smo i na njihovu građansko-pravnu odgovornost te na odgovornost ravnatelja dječjeg vrtića za upis djeteta koje nije primilo sva predviđena cjepiva, budući da je uredni cjepni status djeteta uvjet za upis u vrtić.

2.4.1. Briga za mentalno zdravlje djece

Još uvijek nema dovoljno prostornih ni kadrovskih kapaciteta u pružanju kontinuirane multidisciplinarnе skrbi i podrške djetetu s teškoćama mentalnog zdravlja i njegovoj obitelji. Dječja psihijatrija je, unatoč zasebnoj specijalizaciji, još uvijek marginalizirana u samom zdravstvenom sustavu. Nedostaje i protokol za ujednačeno postupanje s djecom u akutnim, kriznim stanjima, što predstavlja problem posebice u manjim sredinama. Krše se i prava djece koja se protupravno liječe u Psihijatrijskoj bolnici Lopača, budući da ona nema uvjete za liječenje djece i nije na popisu ustanova za njihovo liječenje. Sustav prevencije suicida, liječenja i tretmana, praćenja te sveobuhvatne zaštite djece koji su u riziku od samoubojstva ili su ga pokušala, nije dovoljno razvijen.

U proteklom razdoblju uočili smo određene pomake među kojima je osnivanje odjela dječje i adolescentne psihijatrije u KBC-u Split, najavljeno preseljenje dječje i adolescentske psihijatrije KBC-a Osijek u primjerenije prostorne uvjete te početak s radom škole za osnovnoškolce koji su uključeni u tretman Dnevne bolnice u Psihijatrijskoj bolnici za djecu i mladež u Zagrebu, a koji zbog problema mentalnog zdravlja nisu u mogućnosti pohađati svoju matičnu školu.

2.5 SOCIJALNA I EKONOMSKA PRAVA

U 2015. godini primili smo 119 prijava vezanih uz područje socijalnih i ekonomskih prava djece. Na **socijalna prava** djece (ostvarivanje prava iz sustava socijalne skrbi, doplatak za djecu, obiteljske mirovine, roditeljne i roditeljske potpore) odnosile su se 42 prijave, a na **ekonomska** (pravo na primjeren životni standard, zaštitu od gospodarskog iskorištavanja i obavljanja štetnih poslova te zaštitu imovinskih prava djeteta) 77 prijava. Ove pritužbe odnose se na 200 djece te još 9 brojčano nedefiniranih grupa djece.

Sadržaj prijava pokazuje da **siromaštvo**, kao posljedica dugotrajne gospodarske krize, posebice pogađa djecu, izaziva brojne štetne posljedice te izravno ili neizravno utječe na ostvarivanje njihovih prava (na odgovarajući životni standard, na najbolju moguću zdravstvenu skrb, na kvalitetno obrazovanje, na sudjelovanje i druga prava). Za djecu, kao socijalno ugroženu skupinu, valja osigurati odgovarajuću društvenu brigu od rane dobi, a to podrazumijeva: više mjesta u dječjim jaslama, vrtićima i produženi boravak u školi, potpore roditeljima u odgoju djece, savjetovališta za roditelje, dostupnost zdravstvenih usluga i kvalitetnog obrazovanja, potpore djeci u učenju, besplatne aktivnosti slobodnog vremena za svako dijete, a pogotovo u naseljima niskog životnog standarda.

I dalje koristan putokaz za kreiranje uvjeta za bolje i potpunije ostvarivanje dječjih prava predstavljaju preporuke koje je tijekom 2014. Odbor za prava djeteta UN-a uputio Republici Hrvatskoj. Jedna od njih je vezana uz „**dječji proračun**“ pri čemu se preporučuje da se, na temelju procjene financijskih potreba za djecu po sektorima, na lokalnoj i državnoj razini, osiguraju sredstva za djecu koja žive u nepovoljnim prilikama te da se ta sredstva zaštite od ‘rezanja troškova’, posebno u vrijeme krize i elementarnih nepogoda. To uključuje jasan pregled potreba djece i stabilne izvore sredstava iz kojih će se te potrebe podmirivati uvijek, neovisno o društvenim prilikama te o trenutačnom stanju lokalnog ili državnog proračuna.

2.5.1 Socijalna prava

U području socijalnih prava pritužbe se odnose na: doplatak za djecu, osobnu invalidninu, skraćeno radno vrijeme, roditeljne i roditeljske potpore, zajamčenu minimalnu naknadu, doplatak za pomoć i njegu, status roditelja njegovatelja, obiteljsku mirovinu, jednokratnu pomoć, dopust za njegu djeteta te ostala socijalna prava. Veliki se broj pritužbi odnosio na zaštitu djece s TUR. Iz pritužbi je vidljivo da roditelje muči nezaposlenost, niske plaće, zaduženost, krediti, ovrhe, neplaćanje uzdržavanja, loši stambeni i materijalni uvjeti, poteškoće oko ishođenja prava iz sustava socijalne skrbi ili drugi negativni čimbenici proizašli iz opće ekonomske krize. Često nisu upućeni u načine i mogućnosti ostvarivanja prava, pritužuju se na povrede prava svoje djece te na postupke pojedinih službenika koje smatraju odgovornima za nepriznavanje prava ili se žale da su dobili pogrešne upute i informacije o pravima. Upućujemo ih na obraćanja nadležnim tijelima, kako bi se o pravima djece odlučivalo u odgovarajućem upravnom postupku. Poteškoće u ostvarivanju pojedinih socijalnih prava nastaju uslijed pogrešnog tumačenja/primjene propisa ili zbog njihove neučinkovitosti. Unatoč nekim pozitivnim promjenama koje je donio Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj skrbi, niz naših prijedloga koje smo prilikom donošenja propisa uputili radi bolje zaštite djece nisu bili uvaženi.

2.5.2 Ekonomska prava

Najveći broj pritužbi na povrede ekonomskih prava djece odnosi se na pravo na primjeren životni standard, i na imovinska prava, a zatim slijede prijave koje se odnose na gospodarsko iskorištavanje i obavljanje štetnih poslova te na neprimjerenog oglašavanje. Prijave su se odnosile na 128 djece te osam brojčano nedefiniranih grupa djece.

Pravo na primjereni životni standard — Prijave se i dalje u najvećem broju odnose na egzistencijalnu ugroženost djece zbog nedostatka financijskih sredstava za plaćanje energenata (električna energija, plin, voda), troškova vezanih uz pohađanje škole i vrtića, troškova stanovanja i neodgovarajućih stambenih uvjeta u kojima obitelji žive. Uzrok tome je, u pravilu, nezaposlenost roditelja, niska primanja, korištenje oblika pomoći iz sustava socijalne skrbi te nemogućnost ostvarenja i naplate uzdržavanja od drugog djetetovog roditelja.

Iz pritužbi proizlazi kako u određenim slučajevima mjere i oblici pomoći iz sustava socijalne skrbi u konačnici nisu dostatni za pokriće svih životnih potreba obitelji s djecom. Podjela bračne imovine u postupcima razvoda braka, postupci ovrhe na nekretninama zbog nastalih dugovanja te prisilno iseljavanje vlasnika i članova obitelji također izravno utječu na ugrožavanje životnog standarda djece.

Gospodarsko iskorištavanje i obavljanje štetnih poslova — Prijave koje smo primili odnose se na povrede prava učenika pri obavljanju praktične nastave i naukovanja kod poslodavca, nezakoniti rad ili zapošljavanje djece kod poslodavca te na sudjelovanje djece u kulturnim ili umjetničkim aktivnostima. I u protekloj godini bavili smo se zaštitom prava djece koja prose.

MZOS-u, Ministarstvu poduzetništva i obrta, Hrvatskoj obrtničkoj komori i Agenciji za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih (ASOO) uputili smo preporuke koje se odnose na prava i zaštitu učenika na praktičnoj nastavi i vježbama kod poslodavca, na pravilnik o izdavanju dozvola (licencija) za izvođenje praktične nastave i vježbi naukovanja, na program o pedagoškim kompetencijama osoba koje poučavaju učenike na praktičnoj nastavi i vježbama. Ministarstvu rada i mirovinskoga sustava predložili smo da se u novom Pravilniku o poslovima na kojima se ne smije zaposliti maloljetnik, mogućnost rada maloljetnika koji je završio strukovno srednjoškolsko obrazovanje na poslovima s posebnim uvjetima rada uvjetuje obavljanjem tih poslova pod nadzorom ovlaštene osobe.

Zaštita imovinskih prava djeteta — Pritužbe koje se odnose na zaštitu imovinskih prava djece ukazuju na to da dio roditelja nije upućen u vođenje brige o financijama te oni ponekad svojim radnjama nesvesno i nenamjerno naprave štetu na imovini djece. U nekim situacijama roditelji s namjerom naštete djetetovoj imovini (npr. zbog kockanja ili alkoholizma). Opći problem u ovom području predstavljaju i nedostatne edukacije djelatnika CZSS-a (i sudaca) u poslovima zaštite imovinskih interesa djece.

Cijele godine u primjeni je bilo Mišljenje MSPM-a od 23. rujna 2014. prema kojem roditelj može u razdoblju od jednog mjeseca raspolagati novčanim sredstvima u iznosu koji ne prelazi 10.000 kuna. Držimo da bi Mišljenje MSPM-a trebalo dopuniti i da bi ono trebalo sadržavati dodatne „osigurače“ i mehanizme zaštite interesa djece u odnosu na moguće štetne postupke roditelja. Smatramo da je svakako potrebno predvidjeti razliku između jednokratne isplate i mogućnosti kontinuiranog podizanja sredstava s računa djeteta, pri čemu su nužne preciznije i daljnje upute MSPM-a.

Roditelji nam se obraćaju i u situacijama kad je imovina djece opterećena dugovima ili založnim pravom ili je u tijeku sudski postupak koji se odnosi na nekretninu, iseljavanja iz nekretnine i slično. Pratimo i okolnosti vezane uz poziciju djece-dužnika, o kojima nam je podatke dostavilo Ministarstvo financija, Porezna uprava.

Nepريمjereno oglašavanje — Pitanjima zaštite djece od nepريمjerenog oglašavanja bavili smo se u vezi oglašavanja u odgojno-obrazovnim ustanovama, korištenju djece u marketinške svrhe, oglašavanja u političkim i drugim kampanjama te nepريمjerenim sadržajima televizijskih reklama. Ponavljaju se pritužbe na objave reklama za pornografske sadržaje, gatanje i tarot dostupne na naslovnoj stranici teleteksta te smo ponovno uputili inicijativu za izmjenu i dopunu propisa. Ponovno smo ukazali na potrebu ograničenja reklamiranja piva i poštovanje odredbi Zakona o elektroničkim medijima koje navode ograničenja u načinu reklamiranja alkoholnih pića, te na postojanje pravne praznine za sve druge oblike izravnog i neizravnog reklamiranja alkoholnih pića, osim u elektroničkim medijima, do čega je došlo stavljanjem izvan snage staroga Zakona o hrani (iz 2007.).

2.6 KULTURNA PRAVA

Među prijavama povreda kulturnih prava djece najveći broj odnosio se na područje sporta. Ostale prijave odnosile su se na: neodržavana i devastirana dječja igrališta, rušenje školskog igrališta radi prenamjene za parking, ugroženu sigurnost djece za vrijeme velikog odmora, problem sigurnosti djece u igraonici, neprihvatanje djeteta s teškoćama u razvoju u igraonicu jednog trgovačkog centra, kršenje kulturnih prava djeteta nakon razvoda braka roditelja, raspored sati nastave vjeronauka, plaćanje pune cijene ulaznice za dijete za gradski bazen, uništavanje dječjeg eko-parka, sudjelovanje i višesatni nastup djeteta stranca u akrobatskoj grupi bez osiguranja itd. Prijavitelje smo informi-

rali o načinima i mogućnostima zaštite dječjih prava te ih upućivali na nadležna tijela od kojih smo i sami tražili izvješća.

Pojedinačni slučajevi zaprimljeni tijekom godine i saznanja koja su ukazivala na slabosti zakonodavne, praktične i preventivne razine zaštite kulturnih prava djece usmjeravala su naše aktivnosti u ovom području, kako na pojedinačnoj, tako i na općoj razini. Stoga smo u 2015. organizirali raspravu „Položaj i prava djece u sportu“ i Okrugli stol „Mogućnosti i prepreke u ostvarivanju djetetovog prava na sigurnost“ te i time podsjetili na važnost zaštite prava djece u slobodnom vremenu.

2.6.1 Zaštita djece koja se bave sportom

Osim pritužbi, komentara i upita u vezi s neprimjerenim i nasilnim ponašanjem trenera prema djeci u klubu, prijavitelji su nam se obraćali i zbog nepravilnosti u organizaciji natjecanja, poteškoća u ishodu ispisa iz kluba i zaštite privatnosti djece-sportaša. Nekoliko se slučajeva odnosilo na negativne posljedice koje djeca doživljavaju zbog nerazriješenih odnosa i konflikata odraslih unutar kluba, između roditelja i kluba ili između kluba i saveza. Odgovarali smo na upite, obraćali se klubovima i nacionalnim sportskim savezima, u određenim slučajevima tražili izvješća drugih tijela (sportske inspekcije, policije, državnog odvjetništva, nacionalnih sportskih saveza), upućivali preporuke i upozorenja. Sagledavajući pritužbe koje se odnose na sport, kao i mjerodavne propise razvidno je da u ovom području postoji niz pravnih praznina i nedorečenosti koje ugrožavaju prava i položaj djece-sportaša. Neučinkoviti pravni okvir te nepostojanje strateških dokumenata svakako imaju utjecaja na brojnost i vrstu povreda prava djece u sportu. Sudjelovali smo u internetskom savjetovanju o Nacrtu prijedloga Zakona o sportu. Zaključke naše stručne rasprave „Položaj i prava djece u sportu“ uputili smo svim ključnim dionicima (dostupno u cjelovitom Izvješću o radu za 2015.).

Praćenje
pojedinačnih
povreda
prava
djece

(17)

2.7 PRAVOSUDNO ZAŠTITNA PRAVA

Tijekom 2015. Ured je zaprimio 67 prijava povreda prava djece u pravosudnom postupku. Najveći broj odnosio se na spolno iskorištavanje i zloupotrebu djeteta (30) te na dostojanstvo u postupku pri nadležnim tijelima (20). Po pet prijava zaprimili smo zbog navodnih povreda prava na suđenje u razumnom roku, povredu minimalnih jamstava u slučaju da je dijete osumnjičeno, optuženo, okrivljeno ili osuđeno te na povredu prava djeteta svjedoka. Jedna prijava odnosila se na pogrešno utuživanje navodnog duga djeteta.

2.7.1 Zaštita djeteta svjedoka i oštećenika

Najčešće smo zapimali pritužbe na navodno nestručno i neprofesionalno postupanje pojedinih osoba s kojima je dijete žrtva ili svjedok bilo u kontaktu tijekom postupka (djelatnik CZSS-a, vještak u sudskom postupku i dr.). Traže se i informacije o tome mora li se dijete odazvati pozivu sudu te, ako mora, na koji ga se način može zaštititi od osobe protiv koje svjedoči, osobito u situacijama kad se dijete osjeća ugroženo. U praćenju pojedinačnih pritužbi zamijetili smo da se, unatoč propisanim načinima zaštite djeteta, u praksi ipak ne vodi dovoljno računa o posebnoj ranjivosti djeteta te potrebi da mu se pristupa drukčije nego odrasloj osobi. Ne koriste se mogućnosti svjedočenja djeteta putem video-linka, osobito kad to nije zakonom obavezno, već je stavljeno na dispoziciju suca koji vodi postupak, a sudovi ne koriste djeci prilagođene prostore izvan suda te se djeca i nadalje ispituju u neodgovarajućim sudskim prostorima. Unatoč uočenom napretku, osobito u pogledu pružanja stručne podrške i pomoći kroz djelovanje posebnih odjela na županijskim sudovima, pojedinačni slučajevi upućuju na to da je u području zaštite djeteta svjedoka i žrtve kaznenog ili prekršajnog djela nužno dodatno unaprijediti normativni okvir, uspostaviti jasnija pravila i hodoگرامe postupanja te osigurati primjenu propisa.

Zaštita od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe — Problemi u području zaštite djeteta od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe posebno se očituju u neodgovarajućem tretmanu djeteta žrtve u pravosudnom postupku te nužnim smatramo osnivanje regionalnih centara u kojima bi, po uzoru na iskustva nekih zemalja, trebalo osigurati da djetetu na jednom mjestu bude hitno pružena medicinska, psihološka i pravna pomoć, jednokratno davanje iskaza te imenovanje djetetovog opunomoćenika koji će zastupati interese djeteta tijekom postupka i osigurati pružanje odgovara-

juće zaštite i pomoći i nakon završetka kaznenog postupka. Problem su i „blage“ osude počinitelja koje za posljedicu imaju nemogućnost primjene određenih mehanizma zaštite i prevencije od počinjenja novih kaznenih djela (nadzor počinitelja seksualnih delikata, kratki rokovi rehabilitacije). Zamijetili smo da se, uz osudu, počinitelju vrlo rijetko izriče sigurnosna mjera zabrane obavljanja dužnosti ili djelatnosti u kojima dolazi u redoviti kontakt s djecom, kao i mjera zaštitnog nadzora po izdržanoj kazni zatvora. Koliko je to potencijalno opasno iz pozicije zaštite djece govori i primjer osobe koja je zbog višegodišnjeg seksualnog zlostavljanja udomljene djece nakon izdržane zatvorske kazne, iako još nije nastupila rehabilitacija, posve legalno osnovala udrugu koja će se baviti i programima prevencije i zaštite od seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece iz obitelji socijalnih slučajeva i domova za djecu i maloljetnike. Stoga smatramo da je nužno urediti i osigurati zaštitu žrtava nakon izlaska počinitelja iz zatvora, propisati zabranu uvjetnog otpusta za počinitelje spolnog nasilja nad djecom, osigurati nadzor počinitelja i obvezno izricanje sigurnosnih mjera, i to u duljem trajanju od sada propisanog. Također treba omogućiti naknadno izricanje mjera za zaštitu djeteta, kad se procijeni da je to potrebno. Na neke od ovih problema već godinama upozoravamo i tražimo izmjene propisa, no, nažalost naši prijedlozi dosad nisu prihvaćeni. Zabrinjavaju nas pojedini slučajevi seksualnog uznemiravanja i neprimjerenog ponašanja profesora i nastavnika u školama i trenera u sportskim klubovima te nužnim smatramo uvođenje licenci za rad s djecom i onemogućavanje rada osobama koje se neprofesionalno ponašaju prema djeci. Problem s kojim smo se već godinama suočavamo je i **zaštita privatnosti djeteta koje je žrtva seksualnog nasilja**. Najčešće privatnost djeteta krše mediji no, propuste rade i druga tijela (državno odvjetništvo, sudovi). Zabrinjavajuće je da veliki broj institucija čiji su korisnici djeca (škole, vrtići, učenički domovi, domovi za djecu, sportski klubovi, igraonice i dr.) provjeru prethodne osuđivanosti kandidata za određene poslove s djecom vrše tražeći tzv. „potvrdu o nekažnjavanju“, koja nije pokazatelj prethodne osuđivanosti osobe. Provjera osuđivanosti može se izvršiti samo u kaznenoj evidenciji koju vodi Ministarstvo pravosuđa.

2.7.2 Zaštita prava djece u sukobu sa zakonom

Pojedinačna obraćanja pravobraniteljici najčešće se odnose na **postupanje službenika policije prema djeci osumnjičenoj za kaznena djela i prekršaje**, na tretman djece počinitelja u pravosudnom postupku te dugotrajnost postupka. Pritužbe se najčešće odnose na nezakonitu primjenu sile, na privođenje djece u policiju i nepozivanje roditelja ili skrbnika prilikom privođenja djece te ispitivanje bez nazočnosti roditelja. U **području pravosudnog postupanja** najčešće se krši pravo djeteta na informaciju te pravo na izražavanje vlastitog mišljenja i aktivnog sudjelovanja djeteta u postupku. Nerijetko se sudjelovanje djece u postupcima ostvaruje samo formalno, bez stvarne zainteresiranosti za djetetovo mišljenje. Uočeno je neodgovarajuće postupanje djetetovih branitelja koji, najčešće u cilju izbjegavanja odgovornosti djeteta, nepotrebno odugovlače postupak i time zapravo djetetu nanose štetu. U slučajevima vršnjačkog nasilja zabrinjava nas izjednačavanje prekršajne odgovornosti počinitelja i žrtve za narušavanje javnog reda i mira, neprepoznavanje da je riječ o nasilju te **dugotrajnost prekršajnog postupka** zbog čega sankcija gubi svoju socio-pedagošku svrhu i preventivnu poruku, koje su osobito važne u postupanju prema mladim počiniteljima. Uvjeti u kojima se **provodi lišenje slobode** kazneno i prekršajno odgovorne djece još nisu usklađeni s međunarodnim dokumentima i standardima. Zasebne zavodske ustanove za izvršenje mjere istražnog zatvora za maloljetnike još nisu osnovane. Djeca, doduše, borave odvojeno od odraslih istražnih zatvorenika (osim u slučajevima kad je u njihovom interesu boravak s odraslim osobama, što procjenjuje liječnik i dopušta nadležni sudac), no drugi standardi za mlade u sukobu sa zakonom nisu dosegnuti. Posebne zatvorske jedinice za maloljetnike u istražnim zavorima, koje smo obišli, zapuštene su i neprilagođene boravku mladih ljudi, u njima se krši pravo na privatnost prilikom obavljanja osobne higijene te ne postoji sustavna i svakodnevna psihosocijalna pomoć i podrška. Djeca u istražnom zatvoru ne pohađaju školu i nisu uključena u rad niti ih se na to motivira. Uvjeti izvršenja odgojne mjere u Odgojnom zavodu u Turopolju i dalje su neprimjereni, a zapimali smo i pritužbe na primjenu sile te neprikladnu komunikaciju djelatnika pravosudne policije prema maloljetnicima. Usto mladi ljudi ondje žive izolirani i izvan naseljenog mjesta što nije u skladu s međunarodnim standardima. Uočili smo nepostojanje sustavnog pristupa rješavanju postinstitucionalnog prihvata mladih ljudi koji nemaju podršku obitelji nakon izvršene sankcije.

2.8 SIGURNOST, NESREĆE I UGROŽAVAJUĆE OKRUŽENJE

U području zaštite sigurnosti djece zaprimljeno je ukupno 36 prijava, kojima je bilo obuhvaćeno 56 djece i 15 skupina djece. Obraćali su nam se roditelji ili dijete osobno vezano uz stradanja djece u prometu, na igralištu i u igraonicama, zaštitu djece u poplavljenim područjima, ugrožavajuće i štetne utjecaje na djecu, kao što su štetne imisije (onečišćenja zraka), opasnosti od štetnih materijala, uređaja i postrojenja, mina, oružja i životinja, kao i probleme nestale djece. Većina pojedinačnih prijava bila je podloga za predlaganje općih inicijativa sveobuhvatne zaštite djece koje opisujemo u Izvješću.

Bavili smo se pitanjima ugroženosti djece **u prometu te unapređivanjem prometne sigurnosti**; zaštitom djece kao vozača bicikla i najavljenim propisivanjem programa osposobljavanja za vožnju biciklom, programa biciklističkog ispita i obrasca potvrde o osposobljenosti za upravljanje biciklom; sigurnošću dječjih autosjedalica; nepravilnostima u organiziranom prijevozu djece; nedostatnom cestovnom infrastrukturom i ugroženošću djece na putu do škole, na stajalištima autobusa ili tramvaja i drugdje.

Pratili smo i tražili od nadležnih rješavanje problema sigurnosti djece na **dječjim igralištima i igraonicama**, koja ondje nerijetko stradavaju s teškim posljedicama, a da pri tome, zbog pravnih praznina u zakonodavnoj regulativi izostaje odgovornost vlasnika i organizatora igraonica, te upozoravali roditelje na opasnosti za djecu i potrebu pojačanog opreza na prostorima za igru. Nastavili smo pratiti zaštitu prava djece na područjima pogođenim katastrofalnim **poplavama** i ponovili preporuku o davanju prioriteta zbrinjavanju obitelji s djecom. U 2015. pratili smo: aktivnosti u otklanjanju **štetnih posljedica onečišćenja zraka** na području grada Siska i Slavenskog Broda (Rafinerija Sisak i Brod), Cerja Tužnog (Ciglana) te Kaštela (Tvornica cementa „Cemex“); problem **zbrinjavanja komunalnog i drugog otpada** kao uzroka onečišćenja zraka i moguće ugroze zdravlja djece; problem postavljanja **baznih stanica** u neposrednoj blizini naselja te štetnog utjecaja zračenja elektromagnetskog polja, buke i isparavanja kemikalija.

Osim štetnim imisijama, djeca su bila izložena i opasnosti od **oružja, streljiva i minsko-eksplozivnih naprava**. Iako je kontinuiranim provođenjem razminiranja bitno smanjen broj i veličina minski sumnjivih područja, opasnost od **mina** još je prisutna. Obavještavani smo i o mogućim nepravilnostima pri prodaji i skladištenju **pirotehnike**. Sigurnost djece na javnim površinama bila je ugrožena i zbog **pasa** lutalica, ali i zbog kretanja pasa bez nadzora neodgovornih vlasnika. Bavili smo se i zaštitom djece koja su napuštanjem doma prepuštena ulici, često bez odgovarajućeg smještaja i skrbi te tako izložena brojnim rizicima. Riječ je o djeci evidentiranoj kao **nestaloj**, osobito ranjivoj jer za vrijeme „nestanka“ mogu biti izložena brojnim opasnostima. I kad je riječ o otmici, i kad je dijete samovoljno otišlo od kuće ili iz ustanove u kojoj je smješteno, potraga mora biti promptna, učinkovita i operativna.

2.9 DISKRIMINACIJA

Postupali smo po Zakonu o suzbijanju diskriminacije u 20 slučajeva, pri čemu su podnositelji prijava u ime djece bile su odrasle osobe, a u jednom slučaju obratilo nam se dijete. U četiri slučaja prijavljeno je diskriminatorno postupanje prema djevojčicama, u četiri prema dječacima, a u 12 prema grupi djece. U 13 slučajeva diskriminatorno postupanje prijavljeno je u području obrazovanja, u dva u području uprave, u jednom u pristupu dobrima i uslugama, u jednom u području socijalne skrbi, u jednom u području zdravstvene zaštite, dok su se dva slučaja odnosila na diskriminatorno postupanje općenito. U sedam slučajeva osnova prijave bila je vjera, u šest nacionalno podrijetlo, u četiri bračni ili obiteljski status, a etnička pripadnost, dob i genetsko naslijeđe u po jednom slučaju. Prijave su se odnosile na postupanja fizičkih osoba u šest slučajeva, pravnih osoba s javnim ovlastima u devet slučajeva, u dva slučaja na postupanje tijela državne uprave i u tri na postupanje tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.

3 Mreža mladih savjetnika (MMS) — dječje sudjelovanje

20

Mreža mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu — MMS stalno je savjetničko tijelo pravobraniteljice za djecu koje postoji od 2010. godine. Članove biraju djeca iz prethodne generacije MMS-a, uz sudjelovanje pravobraniteljice i odraslih savjetnika koje prate njihov rad. Članovi MMS-a su savjetnici i suradnici pravobraniteljice te svojevrсни ambasadori, koji svojim vršnjacima prenose informacije o radu MMS-a i pravobraniteljice te ih upoznaju s dječjim pravima i njihovom zaštitom. Pravobraniteljicu, u okviru svoje savjetničke uloge upoznaju sa svojim stajalištima o položaju djece u društvu, problemima s kojima se djeca suočavaju u sredinama u kojima žive te predlažu načine njihovog rješavanja. Svoju savjetničku ulogu ostvaruju u neposrednom kontaktu s pravobraniteljicom i djelatnicima Ureda pravobraniteljice za djecu te putem zatvorenog elektroničkog foruma, gdje razmjenjuju mišljenja. Svaki član zastupa vlastito mišljenje i predstavlja samoga sebe, a ne neku skupinu, svoju školu ni grad. Danas je aktivna treća generacija MMS-a čiji je mandat započeo u rujnu 2014. i traje do rujna 2017. Mreža ima 20 članova — djece i mladih u dobi od 12 do 18 godina iz cijele Hrvatske. Uz rasprave na forumu, članovi MMS-a su tijekom 2015. aktivno sudjelovali u stručnim raspravama te projektima vezanima uz zaštitu prava djeteta, u Hrvatskoj i inozemstvu, a u sredinama u kojima žive, među vršnjacima i odraslima su aktivno promovirali dječja prava, rad Ureda pravobraniteljice te Mrežu mladih savjetnika.

4 Izdvojena područja zaštite prava djece

(Prijedlozi za izgradnju cjelovitog sustava zaštite prava djece)

Poglavlje *Izdvojena područja zaštite prava djece* donosi priloge koji detaljnije prikazuju stanje i uočene probleme te aktivnosti i inicijative pravobraniteljice za djecu o pojedinim temama za koje smatramo da zaslužuju dodatno i zasebno razmatranje zato što se odražavaju na više područja prava djece, a kojima se kontinuirano bavimo ili su obilježila rad pravobraniteljice za djecu u protekloj godini.

4.1 DJECA PRIPADNIKA NACIONALNIH MANJINA

Najveći broj prijava našem Uredu i inicijativa pravobraniteljice odnosio se na ostvarivanje prava djece pripadnika romske nacionalne manjine, no bavili smo se i ostvarivanjem prava na obrazovanje djece srpske i albanske nacionalne manjine. Najčešće povrede prava djece pripadnika nacionalnih manjina, odnose se na djecu pripadnike romske nacionalne manjine i to u sustavu odgoja i obrazovanja. Prvi korak u stvaranju inkluzivnog odgoja i obrazovanju odnosi se na osiguravanje obvezatnog i besplatnog dvogodišnjeg programa predškole za romsku djecu. Osim područja školovanja, bavili smo se i zdravstvenim, pravosudno-zaštitnim te ekonomskim pravima djece pripadnika nacionalnih manjina.

4.2 DJECA S PROBLEMIMA U PONAŠANJU

Odgojno-obrazovni sustav nedovoljno sustavno pristupa potrebama i pravima djece s problemima u ponašanju (PUP). Nastavnici nisu dovoljno educirani, stručne službe nisu timski ekipirane, a rad s djecom s PUP-om nije dovoljno stručno specijaliziran. Određivanje primjerenih oblika školovanja nije ujednačeno. Nije donesen ni predviđeni izvedbeni propis koji se odnosi na intervencije. Multisektorska povezanost je nedostatna. Nema dovoljno znanstveno utemeljenih preventivnih programa u školama, posebice selektivne i indicirane prevencije. Zbog izostanka evaluacije nerijetko su nepoznati učinci i ishodi programa. U sustavu socijalne skrbi najranjivija su djeca s PUP-om smještena u odgojne ustanove, posebice djevojčice. Tretmanski pristup u domovima nije dovoljno razvijen i primjeren za

djecu s najtežim PUP-om u kombinaciji s teškoćama mentalnog zdravlja. Razlozi su u zastarjelosti tretmanskog pristupa koji je povezan i s načinom smještaja djece te u nedostatnim profesionalnim kompetencijama pojedinih djelatnika odgojnih domova. Nedostaje i kontinuirana psihijatrijska skrb dječjih psihijatara o djeci u domovima.

4.3 DJECA ČIJI SU RODITELJI U ZATVORU

U proteklih 10 godina, koliko se naš Ured bavi zaštitom prava djece čiji su roditelji u zatvoru, uspješnom suradnjom sa zatvorskim sustavom postignuti su brojni pomaci u stvaranju djeci primjerenih prostora za odvijanje posjeta te u razini senzibilizacije i postupanja zatvorskog osoblja prema djeci. Sve kaznene ustanove opremile su posebne prostore za posjete djece koje je nužno kontinuirano obogaćivati igračkama i didaktičkim materijalom za djecu različitih dobnih skupina te se i dalje provodi edukativno razvojni program „Zatvorenik kao roditelj“. Uprava za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa objedinila je preporuke pravobraniteljice za djecu u upute djelatnicima kaznenih ustanova za postupanje prilikom posjeta djece, no prijave upućuju na to da se upute ne provode dosljedno u svim kaznenim ustanovama, posebice u odnosu na djecu roditelja u istražnom zatvoru. Pozitivan pomak je i uključivanje civilnoga sektora u zaštitu prava i interesa djece zatvorenika, a posebno su važne aktivnosti Udruge RODA. Nastavljena je i uspješna međunarodna suradnja ureda s mrežom europskih institucija i organizacija koje se bave djecom zatvorenika *Children of prisoners Europe* – COPE. Zbog daljnjeg unapređivanja zaštite prava i interesa djece zatvorenika, nužno je kontinuirano ulagati u održivost do sada postignutih ciljeva te razvijati i kreirati nove intervencije u okviru zatvorskog sustava. Također je potrebno unaprijediti brigu o djeci čiji su roditelji u sukobu sa zakonom i pri uhićenju, izricanju presude, izlasku iz zatvora te ostvariti podršku djeci, obitelji i skrbnicima unutar socijalnog sustava i odgojno-obrazovnih ustanova.

4.4 MEDIJI I ZAŠTITA DJEČJIH PRAVA

U području zaštite medijskih prava djece, koja obuhvaća pravo na privatnost, zaštitu od potencijalno štetnih sadržaja te pravo na pristup informacijama i sudjelovanje u medijima, pravobraniteljica prati objave o djeci u medijima, propise i dokumente, prima pritužbe o kojima izvještava nadležna tijela, odgovara na upite, potiče razvoj medijske pismenosti i medijsko stvaralaštvo djece te surađuje s organizatorima festivala dječjeg filmskog stvaralaštva. Najteža kršenja prava djece u ovom području odnose se na povredu privatnosti i dostojanstva djece prilikom izvještavanja o nesrećama, bolesti, nasilju i spolnom iskorištavanju. Nedostatak trajnog nadzora nad primjenom propisa, osobito za područje tiskanih medija, dovodi do toga da povrede privatnosti djece često prolaze bez pravnih posljedica ako roditelji ne pokrenu privatnu tužbu protiv medija. Pravobraniteljica je organizirala radionicu za novinare i urednike kako bi ih potaknula da, osim propisa, poštuju etički kodeks i stručne smjernice za izvještavanje o djeci. U zaštiti prava djece u elektroničkim medijima osobito je važna uloga Vijeća za elektroničke medije (VEM) koje nadzire primjenu te sankcionira kršenje propisa, no sankcije su uglavnom blage. Vrlo je važno osigurati kvalitetne medijske sadržaje za djecu, osobito na javnoj televiziji, čija je to i zakonska obveza. Obveza je države i sustavno razvijati medijsku pismenost djece te podržavati u tome roditelje i nastavnike, što pravobraniteljica kontinuirano potiče svojim preporukama.

4.5 DJECA U POKRETU

Zaštitu djece u migracijama, osobito djece stranih državljana bez pratnje odraslih, pratimo od 2013., zbog ratnih događanja na Bliskom istoku i u Sjevernoj Africi. U suradnji s Europskom mrežom pravobranitelja za djecu (ENOC), promičemo zaštitu prava djece izbjeglica/migranata, a članovi smo Radne skupine (*Taskforce Children on the Move*) za praćenje zaštite djece od trenutka njihova ulaska u Europu i kretanja kroz europske zemlje, do konačnog odredišta (zemlje u kojoj će zatražiti azil). U Radnoj skupini su članovi ENOC-a iz Nizozemske, Švedske, Flandrije i Valonije (regije u Belgiji), Hrvatske, Engleske, Grčke, Italije, Malte, Poljske i Katalonije. Nakon otvaranja rute prolaska izbjeglica preko područja Republike Hrvatske pravobraniteljica za djecu uputila je preporuke MUP-u radi poduzimanja

potrebnih mjera za prihvata djece izbjeglica koja će pomoć zatražiti na našim granicama. Tijekom 2015., preporučila je pažljivo postupanje s djecom i pružanje pomoći u ostvarenju osnovnih prava i najboljeg interesa djece u pratnji roditelja i bez pratnje, naglašena je nužnost postavljanja skrbnika djeci bez pratnje te izraženo protivljenje zadržavanju i smještaju djece u detencijske centre zajedno s odraslim osobama (suprotno odredbama Konvencije o pravima djeteta). Također je zatraženo osiguranje odgovarajućih uvjeta smještaja u skladu s međunarodnim standardima. Posjetima tranzitnim centrima (Opatovac i Slavonski Brod) od početka prihvata i smještaja izbjeglica u RH, pratili smo provedbu preporuka, odnosno rada državnih službi (MUP, MSPM) i humanitarnih organizacija u vezi s organizacijom i načinom prihvata izbjeglica te smještaja u centru tijekom kratkotrajnog boravka.

4.6 NAJBOLJI INTERES DJETETA

(Godišnja konferencija i tematski sastanak mreže CRONSEE)

Pravobraniteljica za djecu Republike Hrvatske bila je tijekom 2015. godine koordinatorica rada Mreže pravobranitelja za djecu Jugoistočne Europe (*Children's Rights Ombudspersons' Network in South and Eastern Europe – CRONSEE*). U sklopu tih aktivnosti organizirala je 28. svibnja 2015. u Zagrebu Godišnju konferenciju CRONSEE-a pod nazivom „Prava djeteta - između interesa roditelja i dužnosti države“, na kojoj su sudjelovali članovi mreže te pozvani inozemni i hrvatski izlagači i drugi sudionici. U drugom dijelu godine organizirala je 28. listopada 2015. u Osijeku i Tematski sastanak, čije je središnja tema bio Treći fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta i nove mogućnosti zaštite prava djeteta koje on donosi, te aktualna izbjeglička kriza i aktivnosti i iskustva pravobraniteljskih institucija u vezi s time. Ove su aktivnosti rezultirale i izdavanjem publikacije pravobraniteljice za djecu „Zaštita najboljeg interesa djeteta - Zbornik priopćenja s Godišnje konferencije i tematskog sastanka Mreže pravobranitelja za djecu jugoistočne Europe“, uz potporu Save the Children.

U Izvješću navodimo zaključke s konferencije i tematskog sastanka kao zajednička stajališta pravobranitelja za djecu Jugoistočne Europe o zaštiti najboljeg interesa djeteta. Cjeloviti zaključci objavljeni su u zborniku „Zaštita najboljeg interesa djeteta“ i dostupni na www.dijete.hr.

4.7 STRATEGIJA VIJEĆA EUROPE O PRAVIMA DJETETA 2016. – 2021.

U 2015. je završena izrada Strategije Vijeća Europe o pravima djeteta 2016. - 2021., a u radu Odbora stručnjaka za izradu strategije sudjelovale su pravobraniteljica za djecu i njezina zamjenica. Strategija obuhvaća pet prioritetnih područja, a na naš prijedlog po prvi puta su u taj dokument uključena djeca čiji su roditelji u zatvoru, u dijelu koji se odnosi na izazove vezane uz dječja prava, u poglavlju *Nejednakost i isključenost*. Strategija će biti predstavljena na konferenciji visoke razine Vijeća Europe u Sofiji u travnju 2016.

5 Preporuke pravobraniteljice za djecu

Pravobraniteljica je ovlaštena upozoravati, predlagati i davati preporuke. Ovim preporukama se institucijama, tijelima ili osobama ukazuje na potrebu postizanja veće razine zaštite dječjih prava i interesa. Tijekom 2015. uputili smo brojne preporuke koje su se odnosile na zaštitu prava pojedinog djeteta ili vezano uz pojedinačni predmet, a nadležnim tijelima uputili smo 70 preporuka, upozorenja, prijedloga i stajališta s ciljem unapređivanja zaštite veće grupe djece u Republici Hrvatskoj. U cjelovitom izvješću navodimo sve ove preporuke, grupirane po sljedećim temama: Obrazovanje (34), Zdravlje (7), Pravosuđe (7), Sigurnost djece (6), Zaštita posebno ranjivih skupina djece (6), Zaštita od diskriminacije (2), Mediji (2), Socijalna skrb (1), Sport (1), Zaštita imovinskih prava djece (1) i Ostalo (3).

6 Normativne aktivnosti

Na temelju odredbi Zakona o pravobranitelju za djecu pravobraniteljica za djecu može sudjelovati u postupku izrade nacrtu prijedloga propisa koji se odnose na prava djece ili kojima se uređuju pitanja važna za djecu. Tijekom 2015. godine očitovali smo se na ukupno 25 propisa i dokumenata sudjelujući u radu saborskih odbora, inicirajući izmjene propisa te dajući svoje mišljenje i prijedloge u javnoj raspravi, na traženje nadležnih tijela ili na vlastitu inicijativu. Očitovali smo se i dali mišljenje i prijedloge na jedan strateški dokument (Akcijski plan za provedbu Nacionalne strategije za prava djece u Republici Hrvatskoj od 2014. do 2020. za razdoblje od 2014. do 2016.) te na prijedloge propisa po sljedećim temama: Obiteljskoppravna zaštita, Obrazovanje, Pravosuđe, Zaštita od nasilja, Socijalna skrb, Statusna prava djece, Zdravlje, Zaštita ranjivih skupina djece, Ekonomska prava, Mediji, Sport i Ostalo.

7 Istraživačke aktivnosti

U Izvješću donosimo kratki prikaz triju istraživanja koja smo proveli – dva istraživanja s djecom i jedno o djeci i mladima u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Vršnjačko istraživanje o dječjem sudjelovanju u školskom okruženju provedeno je 2013. godine u sklopu EU projekta na kojem je Ured bio partner, a u 2015. smo dobili dozvolu za objavu rezultata. Istraživanje su provodili članovi MMS-a, a istraživanjem je obuhvaćeno 214 učenika osnovnih i srednjih škola. Rezultati upućuju na zaključak kako većina djece dosadašnje iskustvo sudjelovanja procjenjuje dobrim, no smatraju da se u školi njihovo mišljenje nedovoljno uvažava.

Drugo istraživanje s djecom odnosilo se na dobivanje mišljenja učenika s TUR o srednjoškolskom obrazovanju. U šest centara za odgoj i obrazovanje održane su fokus grupe s 52 učenika. Rezultati upućuju na to da učenici s TUR smatraju da je u provedbi srednjoškolskog obrazovanja potrebno mijenjati nastavni plan i program te provedbu praktične nastave, unaprijediti primjerenost obrazovnih programa te pojačati sudjelovanje učenika u donošenju odluka.

U svrhu praćenja procesa deinstitutionalizacije i transformacije domova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi Ured već pet godina analizira obuhvat djece i mladih koji se nalaze na smještaju i boravku u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Uspoređujući ukupan broj smještene djece i mladih, uočavamo smanjenje broja djece u domovima. Proces deinstitutionalizacije se odvija sporo, međutim u okolnostima u kojima nema dovoljno udomiteljskih obitelji, pripreme, stručne podrške ni praćenja te specijaliziranih udomiteljskih obitelji, ta je sporst zapravo dobra.

8 Obilasci ustanova za djecu i drugih mjesta

Temeljem zakonske ovlasti i prava pristupa u prostorije i uvida u način ostvarivanja brige o djeci koja borave ili su privremeno, odnosno trajno smještene kod fizičkih i pravnih osoba i drugih pravnih subjekata na temelju posebnih propisa, pravobraniteljica, njezine zamjenice i savjetnice su u 2015. obišle 78 ustanova i lokacija: 10 ustanova socijalne skrbi, četiri ustanove za žene i djecu žrtve nasilja, dva prihvatna centra za migrante, 42 odgojno-obrazovne ustanove, sedam zdravstvenih ustanova, dvije terapijske zajednice, dvije dječje igraonice, četiri kaznene ustanove, udrugu koja pruža pomoć potrebitima i podiže kvalitetu života djece, mladih i građana, dva romska naselja, jednu udomiteljsku obitelj i jedan obrt za čuvanje djece. Zapažanja o zaštiti prava i dobrobiti djece u ovim institucijama, ocjenu stanja i preporuke za moguća poboljšanja detaljnije navodimo u cjelovitom Izvješću.

9 Ostale aktivnosti vezane za zaštitu i promicanje prava djece

24

Tijekom 2015. pravobraniteljica za djecu i njezini suradnici organizirali su ili sudjelovali u organizaciji ukupno 11 stručnih rasprava, konferencija, od kojih dvije međunarodne, tematskih radnih sastanaka i drugih manifestacija posvećenih zaštiti prava djece. Održali su ukupno 71 izlaganje na domaćim skupovima o različitim temama i aktivnostima pravobraniteljice za djecu. U brojnim područjima surađivali su s institucijama, pravobraniteljskim uredima, organizacijama civilnog društva i drugim organizacijama. Također su objavili u zbornicima, priručnicima, časopisima i drugim publikacijama ukupno 20 tekstova. Objavili su nekoliko publikacija, od kojih ističemo hrvatsko-engleski zbornik „Zaštita najboljeg interesa djeteta/*Protecting the Best Interest of the Child*, Zbornik priopćenja s Godišnje konferencije i Tematskog sastanka Mreže pravobranitelja za djecu Jugoistočne Europe“ (ur. Milas Klarić, I., Radmilo, E.), kao i priručnik „Djeca čiji su roditelji u zatvoru – Europska stajališta o dobroj praksi“ (ur. Gabelica Šupljika, M.), što je prvi prijevod i prvo hrvatsko izdanje publikacije „Children of Imprisoned Parents - European Perspectives on good Practice“ (Ur. Philbrick, K., Ayre, L., Lynn, H.). Objavljen je i zidni Kalendar 2016. „Poznajem i poštujem dječja prava“, u suradnji s učenicima i profesorima Škole likovnih umjetnosti Split, te letak o zaštiti djece koja prose.

10 Susreti, razgovori i suradnja s djecom

Važno područje rada Ureda pravobraniteljice za djecu su susreti, razgovori i suradnja s djecom s kojom se pravobraniteljica i njezini suradnici susreću u u odgojno-obrazovnim ustanovama, tijekom obilazaka u zdravstvenim ustanovama, u učeničkim i domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi te ustanovama u kojima se nalaze djeca s problemima u ponašanju. Važan iskorak u suradnji s djecom je mogućnost susreta s djecom u *Maloj kući dječjih prava*, prostoru Ureda pravobraniteljice za djecu u Zagrebu, koji je prilagođen grupnom i radioničkom načinu rada s djecom. U ovom dijelu izvješća opisujemo susrete s djecom u prostoru naših ureda u Zagrebu, Osijeku, Rijeci i Splitu (10) te u okviru manifestacija u organizaciji drugih subjekata (15). U prigodi obilježavanja Međunarodnog dana prava djeteta u *Maloj kući dječjih prava* pravobraniteljica je zajedno s djecom svečano otvorila izložbu učeničkih radova pod naslovom „Poznajem i poštujem dječja prava“, kao rezultat suradnje s učenicima Škole likovnih umjetnosti Split. *Mala kuća dječjih prava* je i mjesto intenzivnog rada s članovima Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu - MMS.

11 Međunarodna suradnja

Međunarodnu suradnju u cjelovitom Izvješću prikazujemo kroz suradnju s međunarodnim organizacijama i tijelima te mrežama organizacija od kojih su najznačajnije: Europska mreža pravobranitelja za djecu (ENOC), Mreža pravobranitelja za djecu Jugoistočne Europe (CRONSEE), Children of Prisoners Europe (COPE), Eurochild, Vijeće Europe, Europska komisija i Europski parlament i UN-ov Odbor za prava djeteta. Ostvarujemo bilateralnu suradnju s različitim predstavnicima inozemnih organizacija, institucija, tijela ili neovisnih stručnjaka, veleposlanstava i drugih predstavnika RH u inozemstvu, te sudjelujemo na međunarodnim skupovima, od kojih smo neke i organizirali. Kontinuirano surađujemo s UNICEF-ovim uredom za Hrvatsku.

Pravobraniteljica za djecu RH bila je ovogodišnja koordinatorica rada mreže CRONSEE, te je organizirala dva međunarodna skupa, u Zagrebu i Osijeku, koji su rezultirali i publikacijom „Zaštita najboljeg interesa djeteta“. Pravobraniteljica za djecu RH bit će domaćin sljedeće konferencije

mreže COPE (*Children of Prisoners Europe*) i pratećih manifestacija koje će se održati u Zagrebu 20. - 22. svibnja 2016.

S članovima Mreže mladih savjetnika (MMS) sudjelovali smo u projektu ENOC-a pod nazivom „Neka mladi govore o nasilju“ (Let's Talk Young, Let's Talk About Violence!), te na Sastanku mladih pod naslovom „Enter! Youth Meeting 2015“ u Strasbourgu, u organizaciji Vijeća Europe.

12. Ostale aktivnosti regionalnih i središnjeg ureda

Sjedište Ureda je u Zagrebu, a posebni su uredi u Splitu, Osijeku i Rijeci, čime je ostvarena preporuka Odbora za prava djeteta UN-a te je odraslima i djeci omogućena bolja dostupnost Ureda i postignuto učinkovitije operativno djelovanje savjetnika regionalnih ureda na područjima županija koje pojedini uredi pokrivaju (obilasci institucija i ustanova u kojima borave djeca), kao i neposrednija suradnja s tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Aktivnosti svih ureda te pregled broja i vrste povreda dječjih prava po pojedinoj županiji sadržani su u cjelovitom izvješću.

13. Ustroj i financijsko poslovanje

Zakonom o pravobranitelju za djecu, Poslovníkom pravobranitelja za djecu i Pravilnikom o unutarnjem redu, propisani su djelokrug poslova, **ustroj** i broj državnih službenika potrebnih za rad Ureda pravobraniteljice za djecu. Ured ima Službu za stručne poslove i Službu za opće poslove u kojima, uz pravobraniteljicu i dvije zamjenice, od planiranih 23, radi 16 državnih službenika. Deset službenika radi u Zagrebu, dvije službenice u Splitu, dvije u Rijeci i dvoje u Osijeku. Od 16 službenika, 12 ih radi na savjetodavno-stručnim, a četiri na administrativno-tehničkim poslovima. U regionalnim uredima nema zaposlenog administrativno-tehničkog osoblja. Iako Ured radi s manjim brojem zaposlenih od potrebnog, u 2015. nije bilo novih zapošljavanja. Radimo na četiri lokacije: u Zagrebu - Nikole Tesle 10, Osijeku - Šetalište Petra Preradovića 7, Splitu - Braće Kaliterna 10 i Rijeci - Trpimirova 2. Poslovni prostori u Zagrebu, Osijeku i Splitu su u vlasništvu RH i nama dodijeljeni na korištenje, a posebno ističemo *Malu kuću dječjih prava*, prostor u prizemlju zgrade ureda u Zagrebu za rad s djecom i volonterima (učenicima i studentima), susrete s djecom i rad Mreže mladih savjetnika.

Proračun Pravobranitelja za djecu iznosio je 4.996.000 kuna, a planiran je sukladno Strateškom planu za razdoblje od 2015. do 2017. te Planu i programu rada za 2015. Proračun je izvršen u 95,10% iznosa, odnosno s 4.751.345,67 kn. Izvršenje planiranih sredstava bilo je zbog ušteda u nešto manjem postotnom iznosu u odnosu na 2014. Planirani prihodi za financiranje rashoda poslovanja, Aktivnost A739000 Zaštita, praćenje i promicanje prava djece, u 2015. izvršeni su s 94,94% (4.542.592,72 kn), a planirani prihodi za financiranje rashoda za nabavu nefinancijske imovine, K739001 Informatizacija ureda i K739003 Obnova voznog parka, izvršeni su s 99,91% (148.533,78 kn). Planirani prihodi za financiranje tekućeg projekta T739009 Organizacija godišnje konferencije CRONSEE-a u 2015. izvršeni su s 96,45% (60.219,17 kn).

Plan i izvršenje Proračuna Pravobranitelja za djecu 2010. - 2015.

	Proračun 2008.	Proračun 2009.	Proračun 2010.	Proračun 2011.	Proračun 2012.	Proračun 2013.	Proračun 2014.	Proračun 2015.
Plan	5.573.000	5.714.232	6.209.680	5.728.930	5.312.000	5.330.888	4.996.538	4.996.000
Izvršenje	5.287.665	5.684.842	6.130.709	5.406.902	5.199.834	5.180.206	4.870.250	4.751.346
% izvršenja	94,88	99,49	98,73	94,38	97,89	97,17	97,47	95,10

Usporedbom podataka plana i izvršenja Državnog proračuna u ovoj godini, u odnosu na prethodne godine, vidljivo je da su sredstva za rad Pravobranitelja za djecu u 2015. bila planirana u gotovo istom iznosu kao i u 2014. Tijekom godine ostvarena je dobra suradnja s Ministarstvom financija i Državnom riznicom u pravovremenom i planskom korištenju sredstava državnog proračuna. Odboren nam je rebalans proračuna prema planiranoj dinamici i programskim aktivnostima te smo zahvaljujući tome, zbog ušteda na nekim stavkama, uspjeli ostvariti pojedine aktivnosti u većem opsegu. Godišnje financijsko izvješće Pravobranitelja za djecu za 2015. godinu izrađeno je u zakonskom roku te dostavljeno Državnoj reviziji i Fini.

14 Zaključak

U javnosti često izostaju relevantne i na podacima utemeljene rasprave o stanju dječjih prava u Republici Hrvatskoj. Naime, pretpostavka je da želimo generacije djece kojima će biti zajamčeno ostvarivanje najveće moguće razine prava, onako kako je to predviđeno Konvencijom o pravima djeteta, kao i drugim međunarodnim dokumentima koje je Republika Hrvatska ratificirala. Dakako, navedeno nije pitanje samo želje već i preuzetih obveza.

Uloga pravobranitelja za djecu jest da, kao nacionalno tijelo za zaštitu ljudskih prava, neovisno i samostalno prati usklađenost propisa s Ustavom Republike Hrvatske, Konvencijom o pravima djeteta i drugim relevantnim međunarodnim dokumentima. Pravobranitelj u toj zadaći prati povrede pojedinačnih prava, ali proučava i opće pojave i načine povrede prava kao i reakcije sustava na navedene povrede. Pravobranitelj djeluje reaktivno, nakon što su se pojedine povrede već dogodile, kao i proaktivno, promičući i zagovarajući prava djece, nastojeći da do povreda niti ne dođe. U tom smislu, najvrednije spoznaje i najkorisnije podatke, pravobraniteljica dobije družeći se neposredno s djecom. Dakako, suradnja i kontrola rada institucija, na lokalnoj i regionalnoj razini, suradnja s civilnim društvom, akademskom zajednicom i stručnim udruženjima, daje kompletniju sliku stanja zakonodavstva, primjene i svijesti o pravima djece.

Kako je jedan od zadataka pravobranitelja praćenje stanja prava djece na svim razinama, pravobraniteljica može doći do zaključka da je u pojedinom segmentu stanje relativno dobro ili da je smjer kretanja povoljan. Također, što je češće pa i očekivano, pravobraniteljica ukazuje na nedostatke i potrebe poboljšanja sustava, na svim razinama. Pri tome mislimo na nužnost stalnog poboljšanja zakonodavnog okvira i njegove dosljedne primjene, osiguranje materijalnih i kadrovskih pretpostavki za kvalitetnu provedbu, ulaganje u ljude i njihovu kontinuiranu i sveobuhvatnu edukaciju. Naposljetku, a kako se često spominje, nužno je mijenjati poglede i stavove društva, tzv. „svijest“, što zahtijeva vrijeme i strpljenje. Međutim, to ne smije biti izgovor za odustajanje od dosegnute ili međunarodnim ugovorima zajamčene razine zaštite ljudskih/dječjih prava.

Pri tome smatramo važnim napomenuti kako, iako i sami često kritiziramo rad pojedinih segmenata ili pojedinaca u sustavu, to ne znači da opravdavamo odlučivanje mimo njih, utemeljeno na partikularnim interesima ili odlučivanju „ulice“ umjesto nadležnih tijela. Upravo kroz jačanje institucija i osnaživanje stručnjaka te vraćanje digniteta struci, odlučivanje nadležnih tijela u demokratskom društvu mora imati prioritet. Angažman pojedinaca i individualna odgovornost ljudi unutar pojedine struke, uz podršku sustava, temelj je napretka i u području zaštite prava djeteta.

Pri tome je ključno, uvijek iznova podsjećati na četiri temeljna načela iz Konvencije o pravima djeteta, a to su **nediskriminacija**, **najbolji interes djeteta**, **pravo na život i razvoj**, te **sudjelovanje djece**. Za svako dijete, valja podsjetiti, vrijedi svako od ovih načela zasebno, ali, što je važno istaknuti jer se ponekad zaboravlja, i sva načela zajedno.

Stoga je Izvješće o radu koje imate ispred sebe, kao i do sada, kombinacija izvješća o radu pravobraniteljice za djecu, kao i ocjena stanja prava djece, iz perspektive pravobraniteljice za djecu, a temeljena na podacima iz prijava povreda prava djece te suradnje s gotovo svim dionicima u društvu. Nadamo se da će ovo izvješće poslužiti – osim samoj svrsi predviđenoj Zakonom, a to je podnošenje izvješća

Hrvatskome saboru – kao stalna podloga i izvor relevantnih i korisnih podataka za različite dionike u društvu, saborske zastupnike, medije, stručnu te širu javnost. Posebice se nadamo da će izvješće poslužiti i djeci/mladima u razumijevanju prava djece.

Zaključno, još jednom podsjećamo na najčešća područja kršenja dječjih prava, prema prijavama pravobraniteljici za djecu u 2015. godini, a time i na nužnost najjače aktivnosti svih dionika upravo u navedenim područjima. To su, redom kako slijedi:

- Prava djece na život uz roditelje i roditeljsku skrb (382);
- Obrazovna prava (239);
- Zdravstvena prava (184), od čega najviše prijave odbijanja cijepjenja djeteta;
- Nasilje nad djecom i među djecom (178).

Područja najčešćih povreda prava ili barem prijava povreda prava (jer procjenjujemo da povreda ima i u područjima u kojima se one ne prijavljuju u većem broju, poput prava na sudjelovanje djece, a također su vrlo važna) signaliziraju i područja prioriteta djelovanja različitih dionika u sustavu, uključujući i aktivnosti pravobraniteljice za djecu.

U navedenim područjima nužno je praćenje i stalno poboljšanje normativnog okvira kao i pravilna i dosljedna primjena propisa, uz kontinuiranu edukaciju i podršku djelatnicima u sustavu. Na kraju, uza sve, nužna je i „promjena svijesti“ kroz promociju ljudskih prava/prava djece. Ne smijemo zaboraviti da djeca nisu objekti kojima se raspolaže ili o kojima odlučuje isključivo netko drugi – roditelji, skrbnici, institucije. Djeca su subjekti prava, imaju svoje potrebe i prava, kao i pravo izraziti ih. Na nama odraslima je da to prepoznamo i štitimo..

Mreža mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu - MMS

Za snažniji glas djece u društvu!